

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Podpora jazykového vývoje prostřednictvím rozvoje sluchové percepce u dětí
v raném věku

Support of the language development through the stimulation of auditory
perception in early childhood

Martina Machová

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Korandová
Studijní program: Speciální pedagogika/Logopedie (B0111A190014)
Studijní obor: Speciální pedagogika/Logopedie

2024

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Podpora jazykového vývoje prostřednictvím rozvoje sluchové percepce u dětí v raném věku potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 12. 4. 2024

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat své vedoucí Mgr. Zuzaně Korandové za její cenné rady a podnětné připomínky a za její čas věnovaný této bakalářské práci. Dále bych chtěla poděkovat paní ředitelce mateřské školy a rodičům sledovaných dětí za jejich souhlas s podílením se na této bakalářské práci a v neposlední řadě také rodině a přátelům za jejich podporu při psaní této práce.

ABSTRAKT

Hlavním tématem bakalářské práce je podpora jazykového vývoje prostřednictvím rozvoje sluchové percepce u dětí v raném věku. Práce je rozdělena do tří kapitol, z nichž dvě jsou teoretické a závěrečná kapitola je praktická. V teoretické části bakalářské práce jsou vymezeny základní pojmy, kterými jsou řeč, jazyk a komunikace a dále je popsána ontogeneze řeči, jazyka a komunikace dítěte raného věku. Ontogeneze řeči, jazyka a komunikace je v práci uvedena z pohledu dvou různých autorů. Následující kapitola teoretické části je věnována sluchovému vnímání, ve které je popsána anatomie a fyziologie sluchového orgánu, vývoj sluchového vnímání a oblasti sluchové percepce. Empirická část bakalářské práce je tvořena výzkumným šetřením kvalitativního charakteru. Výzkumnou metodou v bakalářské práci jsou případové studie. Případové studie byly zpracovány za pomoci dalších výzkumných technik. Hlavním cílem výzkumného šetření je analyzovat rozvoj sluchové percepce u sledovaných dětí v raném věku v soukromé mateřské škole v Praze, k jehož dosažení byly vymezeny dílčí cíle bakalářské práce a výzkumné otázky. Výzkumné šetření se zabývá celkem pěti případovými studii dětí v raném věku. Výzkumné šetření upozorňuje na významnou úzkou propojenost sluchové percepce s vývojem řeči, jazyka a komunikace u dětí v raném věku. V závěru bakalářské práce jsou shrnuty výsledky výzkumného šetření a doporučení pro praxi.

KLÍČOVÁ SLOVA

Řeč, jazyk, komunikace, raný věk, ontogeneze řeči, jazyka a komunikace, sluchová percepce, oblasti sluchové percepce.

ABSTRACT

The main topic of the bachelor thesis supports the development through the stimulation of auditory perception in early childhood. The thesis consists of three chapters, two of them are theoretical and the last one is practical. The theoretical part of the bachelor thesis defines basic terms such as speech, language, and communication. Further, it describes the ontogenesis of speech, language and communication in early childhood. The ontogenesis of speech, language and communication is described by two different authors. The next chapter of the theoretical part introduces auditory perception. This chapter also includes a description of the anatomy and physiology of the ear, auditory perception development, and areas of auditory perception. The research part of the bachelor thesis is research based on qualitative methods. The research method used in the bachelor thesis is case studies. Case studies were processed with the help of other research techniques. The main aim of the research is analyzation of the development of auditory perception in early childhood in one private kindergarten in Prague. To achieve the main aim, the subgoals of the bachelor thesis and the research questions have been defined. The research elaborates on the five case studies of children in early childhood. The research part signifies the close connection between auditory perception and the development of the speech, language, and communication of children in early childhood. In conclusion of the bachelor thesis the results of the research and the practice recommendations are summarize.

KEYWORDS

Speech, language, communication, early childhood, ontogenesis of children speech, language and communication, auditory perception, areas of auditory perception.

Obsah

Úvod	7
1 Jazykový vývoj u dětí v raném věku	7
1.1 Vymezení jazyka, řeči a komunikace	7
1.2 Ontogeneze řeči, jazyka a komunikace dítěte raného věku	11
1.2.1 Ontogeneze řeči, jazyka a komunikace podle Kapalkové	12
1.2.2 Ontogeneze řeči, jazyka a komunikace podle Laheyové	17
2 Sluchová percepce	23
2.1 Anatomie a fyziologie sluchového orgánu	23
2.2 Vývoj sluchového vnímání	25
2.3 Oblasti sluchové percepce	26
3 Výzkumné šetření	29
3.1 Cíle bakalářské práce a metodologie výzkumného šetření	29
3.2 Charakteristika zařízení	33
3.3 Charakteristika výzkumného vzorku	34
3.4 Vlastní výzkumné šetření	34
3.4.1 Orientační zhodnocení sluchové percepce	34
3.4.2 Případové studie dětí	36
3.4.3 Výsledky analýzy sluchové percepce	47
3.4.4 Aktivity na rozvoj sluchové percepce	52
3.5 Závěr výzkumného šetření	55
Závěr	61
Seznam použitých informačních zdrojů	63
Seznam příloh	68

Úvod

1 Jazykový vývoj u dětí v raném věku

1.1 Vymezení jazyka, řeči a komunikace

Termín „komunikace“ můžeme definovat jako přenos, výměnu nebo sdělování informací prostřednictvím různých komunikačních systémů. Nejběžnějším komunikačním systémem lidské řeči je jazyk. Obecně slouží komunikace k dorozumívání. Nejčastěji je komunikace vykonávána prostřednictvím mluvené a psané formy (Dvořák, 2007).

Vytvoření jednotné vyčerpávající definice, která by zahrnovala každý aspekt (kognitivní, filozofický, sociální, lingvistický, kulturní) mezilidské komunikace, a veškeré roviny dopadu a významu, není možné. Pojem komunikace je odvozeno od latinských slov *communicatio*, což v doslovném překladu znamená vespolné účastnění a *communicare*, znamenající činit něco společným, společně něco sdílet. Z tohoto tvrzení vyplývá, že původní chápání termínu bylo mnohem širší, než jak se uvádí v dnešních definicích (Vybíral, 2013).

Komunikace je primárně zkoumána z pohledu sociálně psychologického, tedy že komunikace je vlastním nositelem sociálního dění. Problematiku komunikace však řeší mnoho dalších vědních oborů jako je jazykověda, psycholingvistika, sociolingvistika, etnologie, kulturní a sociální antropologie... Mezi novou psycholingvistickou disciplínu můžeme zařadit psychologii lidské komunikace (Kocurová, 2002).

Z širšího hlediska může být komunikace považována za interakci mezi dvěma a více subjekty ovlivňovaných oboustranným přenosem informací a jejich vzájemnou výměnou. Proces dorozumívání je tvořen čtyřmi vzájemně se ovlivňujícími prvky: komunikátor (osoba předávající novou informaci), komunikant (osoba přijímající novou informaci), komuniké (obsah sdělení) a komunikační kanál (cesta k výměně informace). Obvykle jednotlivé komunikační výměny plní pouze jednu funkci. Jedinci účastníci se komunikačního aktu k němu musejí být motivováni a to více či méně. Výsledkem komunikace je sdělení, které má pro příjemce jistý význam. Celkem rozlišujeme šest fází komunikace: ideová geneze, zakódování, přenos, příjem, dekódování a akce (Klenková, 2006).

Procesem recepce nazýváme přijímání, dekodování a předání sdělení adresátovi. Pro recepci jsou charakteristickými rysy výběrovost, rychlost, investice energie, intencionalita, zkreslení a stereotypy. Podmínkou recepce je percepce (vnímání), která probíhá současně s přijímáním informací nebo může recepci předcházet (Klenková, 2006).

Komunikaci můžeme rozdělit z mnoha hledisek. Nejčastější je dělení komunikace na dva základní signalizační systémy: verbální a nonverbální. Verbální komunikace je realizovaná mluvenou a psanou formou řeči a je označena za typ sociální komunikace. Jedná se o tzv. interindividuální signalizaci, ve které subjekt vyjadřuje své sdělení ve slovech, dohodnutých znacích a symbolech, a to především pomocí mluvené řeči (Bytešnicková, 2007). Během mluveného projevu jsou využívány i mimoslovní prostředky. Jedná se o tzv. neverbální/nonverbální/neslovní/mimoslovní komunikaci (Klenková, 2006). Nonverbální komunikace je starším typem komunikace (Bytešnicková, 2012). Slouží jako doprovod nebo doplněk verbální komunikace, ale též může verbální komunikaci dočasně nahradit (Klenková, Bočková & Bytešnicková, 2012).

Nonverbální forma komunikace se rozděluje na fonémy vokální (paralingvistické), kam se řadí kvalita hlasu a způsob mluvení a nonvokální (extralingvistické) fonémy (Klenková, Bočková & Bytešnicková, 2012). Mezi prvky neverbální komunikace patří oční kontakt, mimika obličeje, pohyby těla (kinezika), výrazné pohyby - gesta, postoj (posturologie), prostorové umístění (proxemika), dotek (haptika), časovost (chromemika), osobní prostor (teritorium), rekvizity a celková image (oblečení, zdobení, líčení, účes,...) a reakce na působící podněty (neurovegetativní reakce) (Krhutová, 2013). Ačkoliv dominantní postavení zaujímá komunikace mluvenou nebo psanou formou, neverbální komunikace je její nezbytnou součástí, v čemž spočívá i rozdíl mezi oběma typy. Neverbální komunikace může být realizována i bez verbální složky (Klenková, 2006).

Dalším typem členění komunikace je rozdělení podle Miloše Sováka z r. 1980. Komunikaci rozčlenil na tři formy: intraindividuální, která je vázána na vnitřní prostředí, extraindividuální, vázanou na přírodní prostředí, a interindividuální, uskutečňující se ve společenském prostředí, což je důvod považování člověka za tvora společenského. Tyto tři formy komunikace následně mohou probíhat verbální nebo neverbální formou (Bytešnicková, 2012).

K osvětlení problematiky komunikace je nezbytné vysvětlit pojmy **řeč** a **jazyk**, které předchází danou oblast a jsou zcela nezbytné k jejímu pochopení. Je nutné od sebe diferencovat pojmy řeč a jazyk, neboť se jedná o dvě zcela odlišné kategorie, a to vývojově i neurologicky (Dvořák, 2007).

Stejně jako u komunikace, ani u řeči neexistuje jedna jednotná definice. Dle Dvořáka (2007) je **řeč** definována jako způsob dorozumívání se pomocí verbálních, ale i neverbálních komunikačních prostředků. Čechová (In Čechová, Dokulil, Hlavsa, Hrbáček & Hrušková, 2011) označuje řeč za individuální způsob použití komunikačního jazykového systému. A podle Klenkové (2006) je řeč vědomá činnost, kdy používáme jazyk jako složitý systém znaků a symbolů k vyjádření svých myšlenek a emocí.

Schopnost řeči není vrozená. Člověk se narodí pouze s určitými predispozicemi k mluvené řeči, které se začínají rozvíjet s prvotním stykem s verbální komunikací (Klenková, 2006). Jako motivace k osvojení si slovní řeči slouží potřeba poznání a orientace v okolním světě a zároveň základní potřeba bezpečí a citové stability. A právě verbální komunikace se stává nástrojem k navozování kontaktu s ostatními lidmi, kteří nám mohou zabezpečit tyto naše jistoty (Vágnerová, Lisá, 2021).

Řeč je vytvářena pomocí mluvních orgánů, kam se řadí pohyby jazyka, rtů, čelisti tváří a hrdla, nezbytných k artikulaci hlásek. Zcela nepostradatelný je k realizaci lidské řeči respirační systém nutný k produkci hlasu (Dvořák, 2007). Klenková (2006) tyto oblasti označuje za zevní řeč a dále vhodně uvádí důležitou roli mozkových hemisfér při tvorbě řeči a úzkou souvislost s procesem myšlení a kognitivními procesy (vnitřní řeč). Pro realizaci řeči jsou nezbytné funkce systému respirace, fonace, artikulace a rezonance (Neubauer In Neubauer a kol., 2018).

Řeč představuje složitou a rozsáhlou oblast k analyzování, proto je řeč předmětem mnoha vědních disciplín. Zabývá se jí oblast psychologie, lingvistiky, pedagogiky, neuropsychologie a kognitivní vědy. Stejně jako komunikace je i řeč součástí oblasti bádání nové moderní disciplíny- vývojové psycholingvistiky (Průcha, 2011).

Řeč můžeme rozlišit na zevní řeč neboli mluvu, která je chápána jako užívání komunikačních prostředků realizované mluvidly, a vnitřní řeč, což je chápání, uchovávání

a vyjadřování myšlenek pomocí slov slovní i psanou formou. Mezi složky řeči řadíme symbolickou (percepční, vnímavou) složku a motorickou (expresivní, výrazovou) (Klenková, Bočková & Bytešnicková, 2012).

Na řeč je možné nahlížet i z neurologického hlediska. R. Šlapal (1996, s. 17): *„S vytvořením druhé signální soustavy, jejímž základním elementem je slovo, souvisí také vznik a rozvoj symbolických funkcí, které v sobě zahrnují fatické funkce (nejvyšší řečové funkce), gnózi (schopnost vyšší analýzy a syntézy senzitivních i senzorických analyzátorů) a praxii (vyšší forma motorické činnosti, umožňující vykonávat složité pohybové stereotypy vytvářející se učením, cvikem a častým opakováním).“*

Pojem „**jazyk**“ je chápán jako znak skupiny lidí, pomocí něhož dokáží lidé přenášet a vyměňovat si navzájem informace prostřednictvím zvukového, písemného nebo jiného kódu (Dlouhá, Černý, 2022). Je systémem komunikačních prostředků znakové povahy sloužících k vyjádření myšlenek, vědění, pocitů a představ o světě. Jedná se o jev a proces společenský (Klenková, 2006). Jazyk je chápán jako abstrakce a řeč jako konkretizace jazyka. Znalost jazyka je podmíněna řečí (Čechová, Dokulil, Hlavsa, Hrbáček & Hrušková, 2011). Obecně lze říci, že aby se mohli dva komunikanti mezi sebou dorozumívat (řeč), je nutná znalost jakéhokoli jazyka (Klenková, 2006).

Jazyk představuje soustavu kódů, které je nutné znát pro vyjádření myšlenek a dorozumívání se. Kódy je myšlena soustava specifických fonémů (hlásek), které řadíme do slov, větných celků, které budou následně sloužit k vyjádření označení věcí a jevů (Dvořák, 2007). Podmínkou jazykového kódu jsou kognitivní procesy, hlavně oblast paměti a pozornosti, intelektových schopností a schopností učení se novým informacím. Závisí i na intaktních cerebrálních funkcích (Klenková, Bočková & Bytešnicková, 2012).

Jazykový kód je realizován ve čtyřech základních složkách: sémantické, syntaktické, fonologické a pragmatické (Klenková, Bočková & Bytešnicková, 2012). Sémantická složka zahrnuje aktivní a pasivní slovní zásobu, syntaktickou složkou je míněná skladba vět, fonologická složka se zabývá zvukovou stránkou jazykového systému a pragmatická složka spočívá v aplikaci jazyka na sociální úrovni (Bytešnicková, 2007).

Jazyk je znak lidské společnosti a vymezuje tudíž skupinu lidí používající daný jazykový systém. Tento jazykový systém slouží ke vzájemnému sdělování si informací. Z toho vyplývá, že jazyk lze chápat jako univerzální komunikační prostředek každé lidské společnosti (Bytešníková, 2012).

1.2 Ontogeneze řeči, jazyka a komunikace dítěte raného věku

Ontogeneze řeči, jazyka a komunikace znamená vývoj lidské řeči, komunikace a jazyka od narození dítěte, respektive od jeho početí, po jeho smrt. Mnohé výzkumy ukázaly, že dítě již během nitroděložního vývoje má aktivní smyslové orgány, a tudíž dokáže vnímat zvuky z okolí a hlas matky (Vitásková, Peutelschmiedová, 2005).

Neubauer uvádí: „*Pod pojmem vývoj řeči rozumíme průběh přirozeného procesu osvojování si porozumění, vyjadřování a používání řečové komunikace ve všech jejích formách*“ (In Neubauer a kol., 2018, s. 256).

Ontogenezi je nutné odlišit od fylogeneze lidské řeči, jazyka a komunikace. Fylogenezí je obecně rozuměn vývoj živočišných druhů v dlouhém časovém období. Fylogenezí řeči, jazyka a komunikace se nazývá evoluční vývoj od jeho úplných prvopočátků. Počátky vývoje lidské řeči, jazyka a komunikace jsou archeology a paleontology pouze odhadovány na základě nálezů. Z nalezených pozůstatků lze vyčíst, že pro vývoj řeči sehrály významnou roli dva základní předpoklady, a to anatomické změny hlasového a mluvního ústrojí a rozvoj mozkové struktury. Vzpřímený postoj měl za následek mnohé změny ve tvarování hlavy, které se projevilo ve změnách v dutině ústní, v postavení jazyka a hltanu a posunem hrtanu směrem dolů, čímž byla umožněna tvorba hlásek. Změna tvaru a velikosti hlavy způsobila vývoj mozkové kůry a diferenciaci hemisfér. Nová struktura mozkové kůry umožnila vznik center nepostradatelných pro řeč, tzv. Brocovo centrum řeči zodpovědné za expresivní složku řeči a Wernickeho centrum řeči s receptivní složkou řeči. Jako další vlivy na vývoj komunikačních schopností se uvádí používání prvních kamenných nástrojů, ohně, pohřební rituály, výtvarné projevy nebo zemědělství (Kejklíčková, 2016).

Ontogeneze řeči, jazyka a komunikace je předmětem zkoumání mnoha vědních disciplín: psychologie, lingvistiky, fonetiky, sociologie, kulturní antropologie, pediatrie,

neurologie, pedagogiky a speciální pedagogiky - logopedie (Vitásková, Peutelschmiedová, 2005).

Vývoj těchto třech spolu souvisejících oblastí probíhá u každého dítěte individuálně. Z toho vyplývá, že jednotlivá stádia vývoje řeči, jazyka a komunikace nelze přesně časově ohraničit, vždy se mezi sebou vzájemně prolínají a chronologicky na sebe navazují. Ontogenezi řeči, jazyka a komunikace se zabývá mnoho autorů a pro své rozdělení vývoje řeči, jazyka a komunikace používají odlišná terminologická vymezení. Většina autorů vyčleňuje vývoj řeči, jazyka a komunikace na dvě základní stádia: přípravné (předřečové, předverbální) období a období vlastního vývoje řeči (Klenková, 2006).

Například Sovák rozčlenil v roce 1971 vývoj řeči, jazyka a komunikace na dvě hlavní etapy: předběžné stádium vývoje řeči, které dále vymezuje na období křiku, období žvatlání a období rozumění řeči, a na stádium vlastního vývoje řeči probíhající v těchto obdobích: stádium emocionálně-volní, stádium asociačně-reprodukční, stádium logických pojmů a samotná intelektualizace řeči (Klenková, 2006). Oproti tomu Lechta (In Vaňhara, Cséfalvay & Lechta, 1995) vymezil vývoj řeči, jazyka a komunikace do pěti období na základě jazykových rovin: období pragmatizace (do konce 1. roku života dítěte), období sémantizace (1. - 2. rok života dítěte), období lexémizace (2. - 3. rok života dítěte), období gramatizace (3. - 4. rok života dítěte) a období intelektualizace (po 4. roce života).

1.2.1 Ontogeneze řeči, jazyka a komunikace podle Kapalkové

Ontogeneze řeči, jazyka a komunikace podle autorky Kapalkové (2008) zahrnuje oproti jiným autorům i oblast vývoje gest.

Období nezáměrné komunikace je vymezeno od narození do osmi měsíců věku dítěte. V tomto období je nejdůležitější vzájemné působení a stimulování, při kterém vznikají vazby mezi dítětem a ostatními lidmi. Komunikace má zcela výhradně pragmatickou funkci a probíhá neverbální formou, především pohledem dítěte a navazováním očního kontaktu s matkou. V tomto stádiu je pro dítě důležité osvojit si komunikační záměr, založený na nejazykové úrovni, a osvojení si principu dialogické řeči (Kapalková, 2010).

Dítě se rodí se škálou vrozených reflexů (sací, obranný, úchopový), které pomáhají dítěti přežít v prvních měsících života. Tyto reflexy slouží ke komunikaci dítěte s jeho okolím s cílem uspokojování základních potřeb. Postupem času se k reflexům přidružují i další projevy (Hornáková, Kapalková & Mikulajová, 2009).

Dítě se zpočátku vývoje projevuje pouze křikem, pláčem, vzlykáním nebo chrochtáním. Kolem šestého týdne života dítě začíná projevovat křikem svou libost a nelibost k okolním podnětům. Do té doby nemá křik žádné citové zabarvení (Kejklíčková, 2016). S nástupem třetího měsíce života se začínají u dítěte objevovat první artikulované zvuky. V šestém měsíci pak nastávají významné změny v oblasti řečového vývoje, které jsou způsobeny samostatným sedem dítěte, čímž dochází ke změně postavení pohyblivých orgánů v orofaciální oblasti. Jazyk byl až doposud v poloze na zádech zapadlý dozadu vlivem vlastní váhy. Dítě se postupně naučí rozlišovat okolní zvuky od zvuků řeči mateřského jazyka. Novou jazykovou schopností je rozvíjející se oblast fonemického sluchu, která se zkvalitňuje až do šestého roku života dítěte. Jedná se o schopnost rozlišit distinktivní vlastnosti jednotlivých hlásek (Kapalková, 2010).

Lejska (2003) ve svém způsobu členění ontogeneze řeči, jazyka a komunikace nazývá tento časový úsek vývoje řeči, jazyka a komunikace jako období broukání a žvatlání, a dodává, že obdobím pudového žvatlání prochází i děti se sluchovým postižením, poněvadž jde výhradně o instinktivní záležitost, a ne o úmyslnou činnost.

Jako **období vzniku záměrné komunikace** je vymezeno období života dítěte mezi osmým a dvanáctým měsícem. V tomto stádiu na sebe dítě začíná vědomě upozorňovat a snaží se na sebe přilákat pozornost ze strany jeho blízkého okolí. Toto chování se pojmenovává jako tzv. explicitní chování a je výsledkem větší pohybové rozmanitosti dítěte. Chování je tvořeno třemi základními subjekty: matka - dítě - předmět. Protokonverzační výměny neboli záměrné projevy chování se uskutečňují pomocí gest a očního kontaktu a existují ve dvou podobách (Kapalková, 2010). „*Protoimperativní chování dítěte znamená získávání pozornosti dospělého, aby dosáhlo předmětu, protodeklarativní chování znamená získávání pozornosti dospělého prostřednictvím předmětu*“ (Kapalková, 2010, s. 13).

Za gesto považujeme veškeré záměrné pohyby celého těla, rukou, nohou, hlavy, pohyby prstů na rukou, ale i oční kontakt a výrazy obličeje, pomocí nichž se snažíme zaujmout pozornost komunikačního partnera. Cílem gest je sdělení myšlenek, emocí a potřeb (Kapalková, 2008).

U dětí se gesta objevují okolo osmého měsíce života a jsou považována za hranici přechodu do vyššího vývojového stádia. Při protokonverzačních výměnách se u dětí vyskytují celkem čtyři podoby gest, která jsou považována za transkulturní: ukazování ukazováčkem nebo celou rukou na předmět, ukazování předmětu v ruce, očekávání reakce komunikačního partnera na předmět a podávání jej jiné osobě (Kapalková, 2008). Pokud dítě používá tato univerzální gesta, dosáhlo další vývojové úrovně - tzv. stádia záměrné komunikace - a stalo se vědomou osobu. První gesta se vyznačují třemi společnými znaky: dítě pohlédne na komunikačního partnera, gesta jsou doprovázena vokalizací a dokáží být zopakována minimálně dvakrát za sebou pro účel pochopení komunikačního záměru. Prvním gestem obvykle bývá jednoduché natahování se po předmětu doplňované střídavým pohledem na dospělou osobu. Repertoár gest se rychle obohacuje o další, například: tleskání, mávání „pá-pá“, rázné otočení hlavy pro vyjádření ne... (Hornáková, Kapalková & Mikulajová, 2009).

Objevují se zde „první slova“ tzv. protoslova. Dítě pomocí zvukových komplexů s jednoznačnými pauzami vstupuje do promluv dospělých osob. Protoslova nemají jednoznačný význam ani s daným kontextem. První skutečná slova se od protoslov odlišují větší či menší podobou řeči dospělých a ustáleným jasným významem (Kesselová, 2008).

Dalším stupněm vývoje je **období prvních slov**. Toto období je ohraničeno dvanáctým až osmnáctým měsícem života dítěte. Podmínkou prvních slov je porozumění principu vztahu mezi zvukovým projevem a daným předmětem. Znalost fenoménu stálosti objektu je nezbytnou predispozicí dítěte k vyslovení prvních slov. Dítě si musí uvědomit existenci předmětu, i když v danou chvíli není přítomný (Kapalková, 2010). První slova často vycházejí z projevů spokojenosti/nespokojenosti, ze zaměřeného pohledu dítěte na objekt, z manipulace s předměty a ukazování na ně (Kesselová, 2008).

Během tohoto období nastává u dítěte ve vývoji řeči, jazyka a komunikace fáze hypergeneralizace a následná hyperdiferenciace. Hypergeneralizace je proces, ve kterém

dítě pojmenovává stejným slovem činnosti nebo předměty na základě jednoho společného znaku. Naopak hyperdiferenciacce znamená používání specifických pojmenování pro dané činnosti i předměty. Charakteristické je i uplatňování zvukových homonym, kdy se na jeden zvuk vážou různé spolu nesouvisející významy, a to z důvodu nižšího fonologického repertoáru dítěte (Kapalková, 2010).

První slova jsou následně kombinována do komplementárních spojení gesto - slovo, ve kterém gesto dítěte kopíruje slovo a slovo kopíruje gesto, nebo suplementárních spojení gesto - slovo, kdy gesto nese jiný význam než slovo a naopak. U dítěte se mohou objevovat i spojení dvou gest. Tato spojení jsou předpokladem dítěte, aby spojovalo slova do dvouslovných spojení a poté do vět (Kapalková, 2008).

Obecně se udává, že dítě kolem šestnáctého měsíce života umí cca 40 gest a 40 slov (Kapalková, 2010). Kromě slov se rozvíjí též samotné porozumění slovům. Do prvního měsíce dítě vyrozumělo význam slova pouze ze situace, nyní je porozumění založené na reálném významu slov (Hornáková, Kapalková & Mikulajová, 2009).

Další etapou je **období dvouslovných výpovědí**, které trvá od osmnáctého do dvacátého čtvrtého měsíce života dítěte. Aby dítě začalo mluvit ve dvouslovných výpovědích, mělo by jeho slovní zásobu tvořit minimálně padesát slov, mělo by kombinovat dva znaky (slovo - gesto) a mělo by spojovat dvě různé herní činnosti, které mezi sebou zpravidla nesouvisí. Dvouslovná spojení jsou zpravidla utvářena kombinací: subjektu s predikátem, predikátu s objektem, predikátu s příslovcem a predikátu doplněného o gesto (Kapalková, 2010). Dvouslovná spojení dětí se odlišují od dvouslovných spojení u dospělých. Děti slova zatím jen „lepí k sobě“ a víceméně opomíjí morfologickou složku. Věťmi dítě vyjadřuje jen to, co je pro něj podstatné (Hornáková, Kapalková & Mikulajová, 2009).

Morfologická stránka do dvacátého čtvrtého měsíce života dítěte je velmi zjednodušená. Slovesa jsou používána ve třetí osobě singuláru nebo v rozkazovacím způsobu. Podstatná jména jsou nejčastěji ve čtvrtém pádu jednotného čísla. Předložky jsou nahrazovány gesty. Postupně se začíná se objevovat první otázka „*Kde je?*“. Doposud dítě vnímá jen přítomnost (Kapalková, 2010).

Také výslovnost je do značné míry zjednodušená. Dlouhá slova jsou zkracována, je vyslovována první nebo první a poslední slabika, jsou vynechávány poslední souhlásky v krátkých slovech anebo jsou zjednodušovány souhláskové skupiny. Dítě se snaží napodobit vše, co kolem slyší, tudíž se objevuje bohatá rozmanitost zvuků, které jsou podobné melodiím a rytmu slov. Zdokonalována je i motorická oblast. Dítě zvládá samostatnou chůzi, rychlý i pomalý běh nebo chůzi po schodech s dopomocí. Nejdůležitější činností se stává hra (Hornáková, Kapalková & Mikulajová, 2009).

Kapalková (2010) ve své publikaci spojuje období rozvitých vět a období souvětí do jedné dlouhé vývojové etapy, nicméně je možné ji rozdělit na další dvě stádia, jak je tomu například u Hornákové, Kapalkové, Mikulajové (2009).

Následuje **období rozvitých vět**, které je vymezeno od dvacátého čtvrtého měsíce po třicátý měsíc života dítěte. Pro toto období je charakteristický prudký rozvoj slovní zásoby. Slovní zásoba dvouletého dítěte se pohybuje průměrně okolo tří set slov a u dítěte starého dva a půl roku tvoří slovní zásobu čtyři sta až pět set slov. Neobvyklá nejsou ani vymyšlená slova. Zdokonaluje se výslovnost a porozumění delším příkazům (Hornáková, Kapalková & Mikulajová, 2009).

Ve druhém roce již dítě dokáže mluvit v minulém čase. Na konci tohoto stádia, tedy s nadcházejícím třetím rokem, dochází k markantnímu rozvoji morfologicko-syntaktické jazykové roviny. Objevují se nové slovní druhy, tvary slov a slovní výpovědi jsou z hlediska obsahu rozmanitější. Nově se v řeči dítěte objevují předložky vztahující se k lokaci (na, do, v...) (Kapalková, 2010).

Přechod od dvouslovných výpovědí k tříslovným spojením podněcuje používání jednoslovných i dvouslovných vět, spojení tří gest pro rychlé vyjádření žádosti či potřeby a spojení tří herních činností (Hornáková, Kapalková & Mikulajová, 2009).

Pro třetí rok je typické nekonečné kladení otázek ze strany dítěte typu „*Co to je?*“, „*Kdo to je?*“ (Hornáková, Kapalková & Mikulajová, 2009). Kapalková (2010) dodává i otázku „*Proč?*“, která tvoří důležitý bod pro chápání kauzálních vztahů.

Důležitou součástí vývoje dítěte je i tzv. **období vzdoru**, díky němuž se dítě dostává na vyšší vývojový stupeň. Zpravidla začíná kolem druhého nebo třetího roku věku

dítěte. Dítě již o sobě nemluví ve třetí osobě, ale začíná používat osobní zájmeno „já“. Nejnápadnějším ukazatelem období vzdoru je používání slovíčka „sám“. Dítě se chce začít osamostatňovat, ale jeho možnosti mu to ještě do značné míry nedovolují. Rodiče se snaží dítěti pomoci, čímž nastává konflikt, a reakcí dítěte bývá obvykle kopání, trucování, nazlobení se, válení se po zemi atd. (Hornáková, Kapalková & Mikulajová, 2009).

Posledním stádiem ve vývoji tříletého dítěte je **období souvětí**. Jak je již uvedeno výše, někdy bývá toto období spojováno do jednoho vývojového úseku společně s předcházejícím obdobím rozvitých vět (Kapalková, 2010).

Období souvětí nastupuje s třicátým měsícem a je ukončeno třicátým šestým měsícem života dítěte. V této fázi vývoje značně roste slovní zásoba dítěte. Odhadovaný počet slov u tříletého dítěte je cca tisíc slov. Dítěti nečiní obtíže spojit tři, čtyři nebo dokonce pět slov do jedné věty. V řeči se objevují nové předložky (z, ze, pod, pro, od, vedle, o, po...) a hlavně se nově objevují spojky a spojovací výrazy, které jsou důležité právě pro tvorbu souvětí. Nejpoužívanější je spojka „a“, která je až nadužívána. Dítě ji uplatňuje i v souvětích, ve kterých by dospělý člověk užil vhodnější spojovací výraz. Postupem času začíná dítě užívat i další typy spojek (když-tak, že, který, nebo, protože, ale, kde, aby...) (Hornáková, Kapalková & Mikulajová, 2009).

S rychlým vývojem řeči, jazyka a komunikace a intenzivním rozvojem slovní zásoby se může u dítěte vyskytovat tzv. **vývojová neplynulost** (vývojová dysfluence). U dítěte se objevuje repetice prvních slabik slov nebo celých slov samotných, ale bez nadměrné námahy a psychické tenze na rozdíl od koktavosti. U většiny dětí dochází ke spontánní remisi (Lechta, 2010). Jedná se o zcela fyziologický vývoj řeči, jazyka a komunikace dítěte, který však snadno může přerůst v narušení fluence řeči - tedy v koktavost (balbuties). Rozhodující je zde délka trvání dysfluence (Lechta, Králiková, 2022).

1.2.2 Ontogeneze řeči, jazyka a komunikace podle Laheyové

Dle Laheyové a Blooma (1978) je důležité pro správný vývoj řeči, jazyka a komunikace nutné spojení všech jazykových komponent obsahu, formy a použití. Podmínkou interakce mezi všemi třemi jazykovými komponentami jsou tzv. prekurzory obsahu, formy a použití. Do prekurzorů obsahu patří porozumění fenoménu stálosti

předmětu, který je pochopen na základě manipulace, a hry s předměty. Mezi prekurzory formy je zařazena schopnost percepce i produkce zvuků, žvatlání a imitace motorické i zvukové složky. Prekurzory použití zahrnují zrakový kontakt, sdílenou pozornost, střídání rolí, schopnost zaměření pozornosti na objekt i subjekt zároveň. Červenková (2019) obecně uvádí, že prekurzory obsahu rozvíjí lexikálně-sémantickou jazykovou rovinu, prekurzory formy morfologicko-syntaktickou jazykovou rovinu a prekurzory použití pragmatickou jazykovou rovinu.

1. Stádium předřečového vývoje je vymezeno od narození dítěte po ukončení dvanáctého měsíce, tedy jeden rok života dítěte. Jedná se o přípravné stádium dítěte na samotnou řeč. Dítě se zprvu projevuje hlavně křikem a pláčem, později se přidává i smích. Pláč se během času začíná postupně měnit a vyjadřuje různé emoce. Okolo šestého až osmého měsíce se u dítěte při spokojenosti objevuje broukání (Červenková, 2019).

Ve dvou až třech měsících života dítě vokalizuje při slyšení mluvené řeči, zvuků prostředí nebo tím reaguje na úsměv osob v okolí. Kolem třetího měsíce života dítěte dochází k prudkému rozvoji zrakové percepce, která výrazně ovlivňuje další vokalizaci dítěte. Pozornost dítěte upoutávají pohybuující se objekty, barevnější předměty nebo naopak jednoduché, černě ohraničené vzory. Dochází také k prvnímu střídání rolí při vzájemné komunikaci dítěte s matkou. Dítě začíná vokalizovat až po matčině domluvení. Začínají se vyskytovat první prefonémy připomínající P, B, M (Kiester, Kiester 2011).

Se čtvrtým měsícem přichází období vokální hry, které je ukončeno cca šestým měsícem věku dítěte. U dítěte se mění anatomické postavení jazyka, který se díky úbytku tukových polštářků ve tvářích může nově pohybovat zepředu dozadu i nahoru a dolů. Kromě změn v pohybech jazyka dochází i k poklesu hrtanu, zvětšení ústní dutiny a dalšímu vývoji funkcí svalů. Díky těmto změnám dítě umí změnit výšku a sílu hlasu, což se stává predispozicí k rozvoji prozodických faktorů řeči. Dávicí reflex se posouvá dorzálně díky častému strkání hraček do úst. V pěti měsících dítě dokáže vyjádřit širokou škálu emocí pomocí vokalizace nebo mimiky a je schopné sdílené pozornosti (Červenková, 2019).

Začátkem šestého měsíce se komunikace stává záměrnou. Mezi šestým a dvanáctým měsícem života dítěte nastává období tzv. vokální hry charakteristické

experimentací s vokálními i nevokálními zvuky a prozodickými faktory, čímž vzniká dětský žargon (Červenková, 2019). Vihman (2014) definuje dětský žargon jako delší promluvu dětí složenou z pseudoslov nebo náhodně volených slov s prozodií.

V sedmi měsících jsou nejčastěji používány hlásky M, N, K, G, J. V deseti měsících je repertoár hlásek rozšířen o frikativy (S, Z, F, V). Začínají se vyskytovat první protoslova nebo slova. Ve dvanáctém měsíci se rozvíjí neřečové projevy chování (zrakový kontakt, sdílená pozornost, střídání rolí, pochopení vztahu mezi předmětem a událostí) (Červenková, 2019).

2. Stádium jednoslovných výpovědí začíná dvanáctým měsícem a končí osmnáctým měsícem života dítěte (Červenková, 2019). Kesselová (2008) rozděluje první slova na čtyři druhy: onomatopoeie, jednovýznamová slova, vícevýznamová slova a zvuková homonyma. Pomocí onomatopoií neboli zvukomalebných slov jsou nejčastěji imitovány zvuky věcí a zvířat. Za jednovýznamová slova pokládáme ta slova, která nesou pouze jeden význam daný situačním kontextem. Za mnohovýznamová slova jsou označována slova, která nesou více významů na základě vnější podobnosti nebo vnitřní souvislosti. Zvuková homonyma jsou vysvětlena v předcházející kapitole.

Podmínkou prvních slov je pochopení vztahu mezi formou slova a jeho významem. Na tento proces je nutné vynaložit dostatečné množství pozornosti pro správné propojení vztahu. Mezi predispozice osvojení si prvních slov patří i fenomén stálosti předmětu a schopnost porovnávat, třídit a vybírat objekty podle různorodých kritérií (Červenková, 2019). Podle Lahey a Blooma (1978) tvoří skupinu prvních slov tzv. relační (vztahová) slova, vyjadřující vztahy mezi objekty (například: to, toto, tam, tamto, ne, pryč, víc atd.), nikoliv názvy osob, věcí, zvířat...Vyslovování prvních podstatných jmen začíná až po osvojení si relačních slov. Podle Ohnesorga (1948) se první slova od dospělých slov liší hlavně tím, že vyjadřují vůli a emoce a nahrazují celé věty. Hlavním rozeznávacím znakem je melodie slov.

3. Stádium dvouslovných výpovědí je vymezeno od osmnáctého do dvacátého čtvrtého měsíce života dítěte (Červenková, 2019). Dvouslovná spojení, někdy též nazývaná jako primární věty, jsou v podstatě slova doplněná o další rozvíjející slovo, například hamnění, koko-není, pán-taky (Vágnerová, 2012). Dvouslovné výpovědi předchází řetězení

promluv dítěte, které mají určitou návaznost. Dítě mluví pouze o všem přítomném („ted' a tady“), ale je zde patrná určitá souvislost mezi jednotlivými výpověďmi. Zásadou rozvoje slovní zásoby se vyvíjí forma výpovědi, a to v oblasti syntaxe a v oblasti použití odlišných slov pro popis stejné situace. Dvouslovné výpovědi již vykazují morfologické a syntaktické znaky (Lahey, Bloom, 1978). Důležitou predispozicí je schopnost dítěte kombinovat, hlavně gesto se slovem. Spojení gesta a slova nejprve nese stejný význam a postupem vývoje má gesto odlišný význam než slovo (Kapalková, 2008). Důležitá je i kombinace dvou gest a dvou herních činností (Kapalková, 2010).

S osmnáctým měsícem prudce roste slovní zásoba. Tento proces je označován jako slovníkový spurt, vhodněji akcelerace slovníku. Nicméně nikde není definovaná velikost nárůstu slovní zásoby a přesně vymezený časový rozsah jazykového spurtu ve vývoji řeči, jazyka a komunikace dítěte (Průcha, 2011). V tomto období dochází k výraznému růstu používání zájmen. Prvním druhem používaných zájmen dítěte jsou zájmena ukazovací (cca dvanáctý měsíc života dítěte). Zhruba kolem osmnáctého měsíce života dítěte se začínají vyskytovat i zájmena osobní (já a ty) (Bloom, 2015).

S nástupem druhého roku nastává období telegrafických vět, které končí kolem dvou a půl let. Vyznačuje se charakteristickým vynecháváním nezbytných slov (například spojek). Výpovědi dětí jsou velice strohé a zjednodušené, ale vykazují znaky gramatické správnosti. V promluvách převládají podstatná jména rozvíjená slovesy nebo přídavnými jmény. Primární věty tudíž vyjadřují vlastnost („velký pes“), činnost („mimi hajá“) nebo změnu stavu („koko není“) (Vágnerová, 2012). Dítě též začíná tvořit první otázky s pomocí tázacích zájmen „*kde*“, „*co*“ (Průcha, 2011).

4. Stádium holých vět a prvních trojslovných výpovědí je ohraničeno dvaceti čtyřmi až dvaceti osmi měsíci života dítěte (Červenková, 2019). V tomto věku probíhá tzv. metakognitivní myšlení, v němž si dítě uvědomuje své myšlenky a poznávací procesy a snaží se je slovně vyjádřit (Schwarz-Friesel, 2009). Díky uvědomění si svého myšlení, svých přání a smyslových zkušeností dítě pochopí samo sebe, druhé osoby a vznikají tak i nové sémantické kategorie. Novou důležitou kategorií je kategorie pozornosti, kterou díky úplné automatizaci pojmenování objektů může dítě nově zaměřit na způsob smyslového vnímání předmětů (Červenková, 2019).

Dítě nově začíná prosazovat svou vůli, své chtění, přání a tužby prostřednictvím modálních sloves chtít, moci a muset. Významu modálních sloves se dítě učí z rodičovských výchovných opatření (musíš, nemůžeš, chceš). S prvními projevy vůle souvisí i první projevy vzdoru (Kesselová, 2008). Projevy vzdoru jsou spjaté i s uvědoměním si nepřítomnosti žádaného předmětu (Lahey, Bloom, 1978).

V řeči dítěte se objevují první předložky, osobní zájmena a věty s minulým i budoucím časem. Budoucí čas byl v předchozích stádiích vyjadřován infinitivem (Červenková, 2019). Kesselová (2008) dodává výskyt přídavných jmen, vzácně se vyskytuje i druhý stupeň adjektiv. Trojslovné výpovědi mírně převažují nad dvouslovnými výpověďmi. Podmětem výpovědi bývá matka nebo jméno dítěte ve třetí osobě jednotného čísla (Vágnerová, 2012).

5. Další etapou je stádium čtyřslovných výpovědí s rozvitou přísudkovou částí. Je časově ohraničeno dvacátým osmým až třicátým měsícem věku dítěte (Červenková, 2019). Pro budoucí rozvoj souvětí je v tomto období nutné zvládat hovořit o dvou událostech ve dvou nadcházejících větách. Dítě zpravidla vypovídá o zážitcích ze svého dne, o činnostech druhých osob nebo o opakujících se činnostech. Dokáže porozumět jednoduchým časovým, prostorovým a kauzálním vztahům. Kategorie pozornosti je vyjadřována slovesy vidět, dívat se, slyšet, poslouchat, pozorovat... Nová je kategorie poznání, ve které dítě dává najevo své znalosti a poznatky. Kategorie popření a odmítnutí se syntakticky rozvinula. Dříve byl zápor formulován pouhým „ne“ (Lahey, Bloom, 1978).

Na konci tohoto období přichází u dítěte první skloňování, časování a užívání množného čísla. Mohou stále přetrvávat gramatické nesprávnosti. Dítě nemá problém porozumět promluvám ostatních, dorozumět se s okolím, ani vyjádřit své potřeby (Vágnerová, 2012). Objevují se první vazby podmět-přísudek-přísluvečné určení (Červenková, 2019).

Dítě rozeznává základní barvy, chápe rozdíly ve velikosti, chápe početní představu do dvou, přednáší dětské básničky a zpívá dětské písničky, používá předložky (v, na, pod) a osobní zájmena (Listen, Learn and Talk, 2005).

6. Stádium souvětí je vymezeno třicátým až třicátým šestým měsícem věku dítěte (Červenková, 2019). Pomocí prvních souvětí dítě formuluje aditivní vztahy, časovou posloupnost, kauzalitu a podmínku. První souvětí jsou mnohdy nepřesná (Vágnerová, 2012). Kauzální vztahy jsou důležité pro počátky souvislé řeči. Prvním spojovacím výrazem je spojka „a“, která významově nahrazuje i ostatní spojky (Bloom, Lahey, 1978). Postupem času si dítě osvojí i další spojovací výrazy (že, když, nebo, co, aby, ale). Rozšiřuje se i repertoár předložek (Červenková, 2019). Užívání předložek je předpokladem narativních schopností dítěte (Bloom, Lahey, 1978).

V tomto věku dítě využívá všech sémantických kategorií (Bloom, Lahey, 1978). Dítě je schopné poslechnout si krátkou pohádku, zapamatovat si tři položky nebo dokáže splnit dva až tři pokyny, které si předtím zapamatovalo (Listen, Learn and Talk, 2005).

2 Sluchová percepce

„*Sluchové vnímání je schopnost přijímat, rozlišovat a interpretovat zvuky různé kvality (řečové i neřečové)*“ (Zelinková, 2011, s. 75). Sluchové vnímání je velmi složitý proces a dosud je méně probádáno než zrakové vnímání. Přijímané zvuky jsou zpracovány buď v levé mozkové hemisféře, kde jsou analyzovány řečové zvuky, a nebo v pravé mozkové hemisféře, kde jsou analyzovány všechny neřečové zvuky (Zelinková, 2011). Sluch nám slouží ke vzájemné komunikaci, prostorové orientaci, získávání nových informací a rozvoji myšlení. Schopnost slyšet je důležitou součástí procesu osvojování si řeči (Nádvorníková, 2011). Pomocí sluchu rozlišujeme zvuky přírodní nebo umělé, ale také jednotlivé fonémy nebo melodie (Ficová, 2020).

Narušená sluchová percepce se zpravidla promítá do specifických poruch učení (dyslexie, dysgrafie, dysortografie). Typické jsou obtíže ve tvoření spojení foném - grafém, tedy spojení hláska - písmeno, ve skládání písmen do slabik a slov při čtení a psaní, v diferencování jednotlivých hlásek ve shluku souhlásek, v osvojování si gramatických pravidel nebo v samotné výslovnosti. Dále může být oslabená sluchová orientace nebo sluchová paměť (Žáčková, Jucovičová, 2003).

2.1 Anatomie a fyziologie sluchového orgánu

„*Lidské ucho se skládá ze tří vývojově a funkčně odlišných částí sloužících k zachycení, mechanickému převodu, digitalizaci a transmisi zvukových vln do centrální nervové soustavy*“ (Horáková, 2012, s. 15-16). Primární funkcí sluchového ústrojí je vnímání okolních zvuků. Mimo jiné se zde nachází také centrum vnímání rovnováhy, přímočarého a otáčivého pohybu a polohy těla v prostoru. Ucho se skládá ze tří částí - vnějšího (zevní), středního a vnitřního ucha (Horáková, 2012).

Zevní ucho tvoří v temporální oblasti ušní boltec, který je převážně chrupavčitý, a zevní zvukovod. Ušní boltec je trychtýřovitého tvaru a zužuje se do zevního zvukovodu. Zvukovod je u dospělých osob cca tři centimetry dlouhý kanálek. Jeho první část souvisí s ušním boltcem a je chrupavčitá. Druhou kostěnou část tvoří kost spánková. Zvukovod je zakončen bubínkem vytvářející hranici mezi vnitřním a středním uchem (Šlapák, Floriánová, 1999).

Střední ucho je šestihranná dutinka ve skalní kosti vyplněná vzduchem a tvořená bubínkem, systémem tří středoušních kůstek a pneumatizovanými prostory. Bubínek je tenká šedá vazivová blanka umístěná v kostěném žlábků. Na bubínek nasedá řetězec tří kůstek středního ucha - kladívko, kovadlinka a třmínek. Ploténka třmínku je vsazena do oválného okénka, které přímo souvisí s vnitřním uchem (Šlapal, Floriánová, 1999). K systému tří kůstek přirůstají dva malé svaly (třmínkový sval a natahovač bubínku), které se při silném zvuku smrští, a tím zpevní celý systém kůstek. Takto je vnitřní ucho chráněno před hlasitými zvuky. Ve středním uchu se nachází tzv. Eustachova trubice, která vyrovnává tlak před a za bubínkem (Horáková, 2012).

Vnitřní ucho je uloženo v kosti skalní a v části kosti spánkové. Podle tvaru a funkce se dělí na dvě části: hlemýžď (*cochlea*) a systém polokruhovitých kanálků. Hlemýžď je dvaapůlkrát stočený kanálek, který je rozdělený na kostěnou a blanitou část (Horáková, 2012). Kanálek hlemýždě je tvořen třemi sloupci s kapalinou. Krajiní kostěné sloupce jsou naplněny perilymfou a prostřední blanitý kanálek je vyplněn endolymfou. Sloupce jsou od sebe odděleny membránami. Na bazilární membráně je umístěn Cortiho orgán se sluchovými vláskovými buňkami inervované větvemi sluchového nervu (Love, Webb, 2009). V polokruhovitých kanálkách je uloženo rovnovážné ústrojí (Horáková, 2012).

Mechanismus slyšení je velice složitý proces, na kterém se podílí všechny tři části lidského ucha. Zvuk je z fyzikálního hlediska chápán jako mechanické vlnění molekul vzduchu. Zvukové vlnění je zachyceno ušním boltcem a je přivedeno skrze vnější zvukovod na membránu bubínku. Vlivem zvukového vlnění se ušní bubínek rozkmitá. Kmity jsou dále přeneseny na středoušní sluchové kůstky. Přes oválné okénko vnitřního ucha třmínek rozechvěje kapaliny v hlemýždi. Rozechvělá perilymfa způsobí rozechvění endolymfy, která následně rozkmitá bazilární membránu, na které leží Cortiho orgán. Cortiho orgán přemění mechanickou energii na elektrický signál (Šlapal, Floriánová, 1999). Kmity podráždí vláskové buňky, které vyšlou signál do nervových zakončení VIII. hlavového nervu. Osmý hlavový nerv, též známý jako vestibulokochleární, statoakustický nebo sluchový nerv, přivádí nervový vzruch do primární sluchové kůry mozku, tzv. Heschleových závitů v temporální oblasti, kde je nervový vzruch zpracován jako zvuk (Love, Webb, 2009).

2.2 Vývoj sluchového vnímání

Počátek sluchového vnímání nastává již v prenatálním období. Plod v děloze matky vnímá vnější zvuky okolního prostředí a vnitřní zvuky. Od pátého měsíce těhotenství dokáže plod vnímat tlukot matčina srdce a od šestého měsíce reaguje na okolní zvuky pohybem (Zelinková, 2011). V prvním půl roce života dítěte dochází k prudkému vývoji sluchové percepce. Dítěti slouží hlavně ke kognitivním procesům (obdobně jako zrakové vnímání). Sluchová ostrost dítěte se stále více zkvalitňuje a pomalejší rychlostí se vyvíjí až do dvou let věku (Vágnerová, 2012).

Po narození je proces slyšení velmi nediferencovaný. Na hlasité zvuky dítě zprvu reaguje leknutím. Časem se dítě naučí rozpoznat známé zvuky a nebo zvukové podněty spojené s určitou činností (Nádvorníková, 2011). Postupně se začíná odlišovat i reakce na příjemné a nepříjemné zvukové podněty (Zelinková, 2015). Měsíc staré novorozeně je schopné rozeznat zvuky řeči od ostatních zvuků. Ve čtyřech měsících je dítě schopné lokalizovat směr zvuku, kdy se za zdrojem zvuku otáčí. V pěti měsících se tato schopnost zpřesňuje a její zdokonalování probíhá až do osmnáctého měsíce věku dítěte (Vágnerová, 2012). S koncem prvního roku věku dítě chápe jednodušší pokyny a rozumí často opakovaným slovům (Bednářová, Šmardová, 2015).

V batolecím období dítě vnímá výšku, intenzitu a barvu zvukových podnětů. Jedná se o predispozice procesu osvojování si řeči a rozvoje hudebních schopností. Důležitý je zde cit pro rytmus ve spojení s recitováním jednoduchých dětských básniček, písniček a říkanek (Nádvorníková, 2011).

V předškolním období dítě dokáže lépe a přesněji zpracovávat různé zvukové podněty. Bez problému dokáže rozlišit známé zvuky, zvuky lidské řeči a na základě stále se rozvíjejících zvukových zkušeností dokáže rozlišit i méně známé zvuky (zvuk tekoucí vody, vítr, zpěv ptáků...). Schopnost diferencovat zvuky se stále zpřesňuje. Na konci tohoto období je možné zachytit mezi dětmi patrné individuální rozdíly ve schopnosti diferencovat jednotlivé zvuky (například v rozlišování znění jednotlivých hudebních nástrojů) (Nádvorníková, 2011). V tomto věku již dítě dovede rozlišit jednotlivé prvky lidské řeči, neboť rozumí procesu tvoření vět pomocí slov (Zelinková, 2011).

2.3 Oblasti sluchové percepce

Pro lepší přehlednost se sluchová percepce dělí na několik oblastí, které se navzájem prolínají (Bednářová, Šmardová, 2015). Podle oblastí sluchové percepce se postupuje při reedukačních cvičeních sluchového vnímání. Při začínajícím rozvoji dílčích sluchových oblastí je nezbytné dodržovat několik zásad. Zprvu je nutné využívat nepohybující se zdroj zvuku, který se časem mění v pohybující. Rozvoj probíhá nejdříve za pomoci neřečových (přirozených, následně uměle reprodukováných zvuků, nahraných na různá audio zařízení), poté se přechází na zvuky řečové. Na počátku by se mělo pracovat se zcela jasnými a zřetelnými zvuky, později již s méně výraznými. Všechna cvičení by měla nejprve probíhat v tichém, klidném prostředí a postupem času by se měly akustické podmínky mírně zhoršovat (rychlejší tempo řeči, doprovodná hudba...) (Žáčková, Jucovičová, 2003).

Mezi oblasti sluchové percepce patří naslouchání, rozlišení figury a pozadí, sluchová diferenciacce, sluchová analýza a syntéza, sluchová paměť a vnímání rytmu (Bednářová, Šmardová, 2010). Tomášková (2015) dodává ještě oblast fonemického sluchu.

Naslouchání je u dítěte nutné rozvíjet od raného dětství. Schopnost naslouchat je úzce propojena s rozvojem řeči, udržením pozornosti a odlišením figury a pozadí. Na této schopnosti se výrazně podílí rodina a okolí dítěte (čtení pohádek, vyprávění, oboustranné naslouchání). V nestimulujícím prostředí se tato schopnost vyvíjí velice pomalu a omezeně, což může významně ovlivnit školní práci dítěte, protože většina informací přichází k dítěti sluchovou cestou (Bednářová, Šmardová, 2010). Do této oblasti spadá schopnost lokalizovat směr zvuku, poznat předmět podle zvuku, poznat písně podle melodie a schopnost vyslechnout si příběh, vyprávění nebo pohádku (Bednářová, Šmardová, 2015). Deficit v oblasti naslouchání se u předškolního dítěte nebo u školního dítěte obvykle projevuje nezájmem o čtené pohádky a příběhy, nezájmem o vyprávění, potížemi v naslouchání instrukcí a pokynů, potížemi v naslouchání výkladu a potížemi v komunikaci (neschopnost vyslechnout komunikačního partnera) (Bednářová, Šmardová, 2010).

V **rozlišení figury a pozadí** se jedná o diferenciaci podstatných zvuků pro danou situaci a vytěšňování nepodstatných sluchových vjemů. Jde o schopnost soustředit se na jeden zvukový podnět. Čím je akustické pozadí rozmanitější, tím je rozpoznávání

požadovaného zvuku složitější. Děti s deficitem v této oblasti bývají často považovány za nepozorné, nesoustředěné a neposlouchající, poněvadž vnímají celou škálu zvuků, které se pro ně v danou chvíli stávají nepodstatnými. Obtíže v oblasti rozlišení figury a pozadí u dětí předškolního a školního věku se projevují při soustředění na mluvené slovo snadnou vyrušitelností okolními zvuky a potížemi v zachycení důležitých instrukcí a pokynů (Bednářová, Šmardová, 2010). Jednou z mnoha příčin těchto deficitů u dětí může být vyrůstání v hlučném prostředí a zahlcování množstvím příkazů ze strany rodičů. Dítě se brání ignorováním sluchových podnětů a vnímá pouze ty zvuky, které spadají do jeho oblasti zájmu (Zelinková, 2011).

Sluchová diferenciace je významná pro vývoj řeči, správnou výslovnost, následně pak pro psaní a čtení. Při správné výslovnosti je nutné odlišovat od sebe jednotlivé hlásky. Při špatném rozlišení fonému může být hláska chybně přečtena a následně chybně zapsána. Sluchové rozlišování se významně podílí na uplatňování gramatických pravidel (rozlišování tvrdých a měkkých slabik) a na vnímání rytmu (krátké a dlouhé hlásky). U dítěte v předškolním věku se narušení této oblasti projevuje ve výslovnosti (záměny hlásek, tvrdých a měkkých slabik...) a v poznávání známých nebo podobných zvukových podnětů (Bednářová, Šmardová, 2010).

Sluchová analýza a syntéza je rozkládání a opětovné skládání jednotlivých hlásek a slabik do slov. Tato oblast je zcela nezbytnou schopností pro správné, plynulé a bezchybné čtení. Dítě se učí nezaměňovat hlásky v jejich pořadí a nevynechávat je (Tomášková, 2015). Tato schopnost je důležitá nejen pro čtení ale i psaní, aby nedocházelo k vynechávání písmen a komolení slov. Oslabená sluchová analýza a syntéza se u dětí předškolního věku projevuje obtížemi v určení rytmu u dvojice slov, potížemi ve vytleskávání slabik, v obtížích v navozování první hlásky ve slovech nebo v obtížích s výslovností delších slov (Bednářová, Šmardová, 2010).

Sluchová paměť je definována jako zachycení, zpracování a uchování si informací podaných verbální formou a přijatých sluchovou cestou. Informace musí být nejdříve zapamatovány a následně vybavovány (Bednářová, Šmardová, 2010). Sluchová paměť je nezbytnou součástí správného vývoje řeči, zapamatování si pojmů, slov a hlásek. Tato oblast se výrazně podílí na školní úspěšnosti dítěte. Dítě si musí zapamatovat učivo,

pokyny a instrukce ve správném pořadí, nové informace, poznatky a zajímavosti nebo výklad učitele (Tomášková, 2015). Deficit ve sluchové paměti se u dítěte v předškolním a školním věku může projevat jako obtíž při učení se básniček a textů zpaměti, při poslechu příběhu a jeho následném převyprávění nebo při zapamatování si jednotlivých instrukcí a pokynů. Oslabená sluchová paměť se může odrážet i v písemném projevu (Bednářová, Šmardová, 2010).

Vnímání rytmu a jeho reprodukce má významný dopad na uvědomování si krátkých a dlouhých hlásek a slabik, na zvládnání rytmu řeči a na její intonaci a na správné frázování. Vnímání reprodukce rytmu je spojeno s hrubou i jemnou motorikou (Tomášková, 2015). Kromě hudební výchovy zasahuje vnímání rytmu do čtecích a psacích dovedností. Deficity ve vnímání rytmu se u předškolního dítěte objevují v obtížích v naučení se básniček a říkanek a rozpočítadel a roztleskávání slov na slabiky (Bednářová, Šmardová, 2010).

Fonematický sluch spočívá v rozlišování jednotlivých zvuků řeči, hlásek, slabik a slov a v uvědomění si dopadu změny jedné hlásky na význam slov. Tato oblast je významnou součástí rozvoje řeči a správné výslovnosti. Podmínkou rozvoje je správný mluvní vzor pro dítě (Tomášková, 2015). Rozvoj fonematického sluchu se rozděluje na dvě fáze. První fází je sluchová (fonematická) diferenciacce (viz výše) a fonematická analýza, ve které se identifikují jednotlivé zvukové struktury slov. Cílem fonematického sluchu je fonematické uvědomování, tedy rozlišení fonému ve slovech a manipulace s nimi. Je nutné rozlišovat termíny fonematické uvědomování, které se týká pouze nejmenších jednotek řeči - fonémů, a fonologické uvědomování, které se vztahuje ke slabikám a rýmům (Bytešnicková, 2012).

3 Výzkumné šetření

3.1 Cíle bakalářské práce a metodologie výzkumného šetření

Hlavní cíl

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo analyzovat rozvoj sluchové percepce u sledovaných dětí v raném věku v prostředí soukromé mateřské školy za pomoci využití různých cvičení zaměřených na podporu a rozvoj konkrétních oblastí sluchového vnímání.

Dílčí cíle

Kromě hlavního cíle byly stanoveny i dílčí cíle, mezi které patří:

- orientační zhodnocení úrovně dílčích oblastí sluchové percepce u sledovaných dětí na počátku výzkumného šetření;
- sestavení materiálu vhodného pro rozvoj dílčích oblastí sluchové percepce u sledovaných dětí raného věku;
- administrace materiálů vhodného pro rozvoj dílčích oblastí sluchové percepce u sledovaných dětí raného věku;
- orientační zhodnocení úrovně dílčích oblastí sluchové percepce u sledovaných dětí na konci výzkumného šetření.

Výzkumné otázky

Podle vytyčených dílčích cílů byly položeny následující výzkumné otázky:

- **Výzkumná otázka č. 1:** Jaká oblast sluchové percepce vykazovala u sledovaných dětí největší deficity?
- **Výzkumná otázka č. 2:** Jaká forma práce vykazovala vyšší efektivitu při rozvoji sluchové percepce u sledovaných dětí?
- **Výzkumná otázka č. 3:** V jaké oblasti sluchové percepce došlo u sledovaných dětí k největšímu zlepšení?

Metodika

Empirická část bakalářské práce byla zpracována jako výzkumné šetření kvalitativního charakteru, jehož výstupem jsou případové studie. Případová studie je definována jako autonomní a komplementární výzkumná metoda mající kvalitativní nebo kvantitativní podobu, a kterou lze realizovat v podobě pilotní studie přinášející potřebná data k výzkumnému šetření (Chrastina, 2019). Tato metoda byla zvolena s ohledem na věk dětí a s ohledem na malý výzkumný vzorek, který umožňuje zkoumat do hloubky. Výzkumná metoda zprostředkovává všechna potřebná data pro účely této práce k analýze sluchového rozvoje. Při výzkumném šetření byly využity tyto techniky sběru dat:

- analýza anamnestických údajů;
- analýza dostupných dokumentů;
- analýza výsledků činnosti;
- aktivní pozorování.

Etické aspekty realizovaného výzkumného šetření

Pro výzkumné šetření bylo vybráno celkem pět dětí v raném věku. Rodiče všech dětí byli seznámeni s tématem bakalářské práce a s jejími cíli. Byli informováni o průběhu výzkumného šetření a podepsali informovaný souhlas, ve kterém souhlasili s účastí na výzkumném šetření. Rodiče byli též poučeni o možném ukončení účasti na výzkumném šetření bez udání jakéhokoliv důvodu. Mimo souhlasu rodičů byl udělen souhlas i ze strany paní ředitelky příslušné mateřské školy s umožněním realizace výzkumného šetření v dané mateřské škole. U případových studií sledovaných dětí byla změněna jejich jména z důvodu ochrany osobních údajů.

Harmonogram průběhu realizace výzkumného šetření

Koncem akademického roku 2022/2023 byl vypracován formulář k zadání bakalářské práce, který obsahoval stručnou charakteristiku tématu a výzkumného problému. V zadání byl vymezen hlavní cíl výzkumného šetření, výzkumná metoda,

metody sběru dat a základní literatura. V období od srpna do září roku 2023 proběhlo studium odborné literatury a dalších zdrojů týkajících se vývoje dětí raného věku, vývoje sluchové percepce a podpory rozvoje oblastí sluchového vnímání. V tomto období byla požádána paní ředitelka soukromé mateřské školy, ve které pracuji, o udělení souhlasu s realizací výzkumného šetření. Vybrané děti byly zvoleny po konzultaci a vzájemné dohodě s paní ředitelkou. Hlavním kritériem výběru výzkumného vzorku byl věk dětí a jejich mateřský jazyk. V návaznosti na výběr dětí byli informováni zákonní zástupci/rodiče sledovaných dětí. Rodiče byli seznámeni s výzkumným šetřením bakalářské práce a informováni o průběhu výzkumného šetření. Každý z rodičů podepsal informovaný souhlas o účasti na výzkumném šetření s možností odstoupení od výzkumného šetření bez udání důvodu. Rodiče byli ujištěni o bezpečném nakládání s osobními údaji, se kterými bylo nakládáno v souladu s nařízením 2016/679 Evropského parlamentu a Rady Evropské unie ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů) (Ministerstvo vnitra ČR, 2023).

Pro zhodnocení jednotlivých oblastí sluchové percepce sledovaných dětí byla na počátku šetření vytvořena orientační analýza sluchové percepce, která se shodovala s orientační analýzou na konci šetření. Součástí analýzy na konci šetření bylo navíc přednesení krátké říkanky, kterou se děti učily během celého výzkumného šetření. Orientační analýza sluchové percepce na začátku/na konci šetření byla vytvořena na základě kapitol věnovaných sluchovému vnímání v publikacích Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět od 3 do 6 let (Bednářová, Šmardová, 2015) a Edukačně hodnotící profil (Čadilová, 2012).

Celková analýza byla přizpůsobena věku sledovaných dětí a byly hodnoceny pouze vybrané oblasti sluchového vnímání. U oblasti naslouchání byla u sledovaných dětí hodnocena schopnost lokalizovat zvuk, odkud přichází, schopnost rozpoznat předmět podle zvuku, schopnost rozpoznat zvuky zvířat, schopnost určit předmět podle citoslovce a schopnost zvládat soustředit se, poslouchat a porozumět krátké a jednoduché pohádce. V oblasti sluchové paměti byla sledována schopnost opakování jednoduchých

dvojslovných a trojslovných vět a zopakování tří spolu souvisejících slov a schopnost naučit se a zapamatovat si jednoduchou říkanku. V oblasti sluchové diferenciaci byla analyzována schopnost dítěte rozlišit dlouhé/krátké zvuky a tiché/hlasité zvuky. Oblast rozlišení figury a pozadí byla hodnocena na základě schopnosti poslouchat a pojmenovávat zvuky přicházejících z okolí. V oblasti vnímání rytmu bylo hodnoceno, jestli sledované dítě zvládne samo znázornit jakýmkoli způsobem správný rytmus či ho napodobit a udržet rytmus současně s autorkou při poslouchání rytmické písničky.

Na začátku měsíce října roku 2023 byla provedena s každým dítětem na začátku šetření analýza individuální formou a následně proběhlo jeho vyhodnocení na základě nadcházející tabulky:

Míra úspěšnosti	Zvládá samostatně	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
Počet bodů	1	0,5	0

Tabulka č. 1: Hodnocení úspěšnosti dětí

Doba od října 2023 do ledna 2024 byla věnována nejen vypracování teoretické části bakalářské práce, ale také realizování výzkumného šetření. V průběhu tohoto období byla průběžně vypracovávána i empirická část bakalářské práce. V tomto časovém rozmezí též probíhal cílený rozvoj oblastí sluchové percepce buď individuální, nebo skupinovou formou. Na podporu rozvoje sluchového vnímání byla realizována různá cvičení, hry, aktivity určené pro rozvoj sluchového vnímání, které byly předem připraveny. Prostřednictvím těchto činností byla rozvíjena oblast naslouchání, sluchové paměti a vnímání rytmu. Veškeré pomůcky byly použity z dostupného vybavení mateřské školy. Cílený rozvoj prostřednictvím připravených cvičení byl dle možností realizován skupinovou nebo individuální formou jedenkrát až dvakrát týdně s přihlédnutím na počet dětí v daném dni, aktivitu dětí, motivaci dětí a atmosféru v daném dni. Frekvence realizace jednotlivých cvičení byla ovlivněna i počtem dopoledních nebo odpoledních pracovních směn autorky za jeden týden.

V závěru ledna 2024 byla provedena na konci šetření analýza oblastí sluchové percepce u sledovaných dětí a následně byla vyhodnocena podle bodové škály. Analýza na konci šetření se shodovala s analýzou na začátku šetření za účelem porovnání výsledků

obou analýz, ale navíc byla doplněna o recitaci krátké říkanky. Výsledky obou analýz byly u každého dítěte zpracovány do přehledných tabulek.

3.2 Charakteristika zařízení

Výzkumné šetření bylo realizováno v soukromé mateřské škole v Praze. Cílem této mateřské školy je nejen zajistit hlídání dětí, ale i snaha o plnohodnotný rozvoj a program pro děti ve věku od dvou do šesti let. V této mateřské škole autorka pracuje skoro rok, tudíž bylo pro mne výhodou, že mě děti již znají a byly zajištěny co možná nejpřírozenější podmínky. Soukromá mateřská škola sídlí v rodinném domě a nabízí útulné rodinné prostředí. Součástí mateřské školy je i zahrada. Mezi prostory patří šatna, dvě hrací místnosti, ložnice a místnost se sociálním zařízením. V jedné ze dvou hracích místností se nacházejí jídelní stoly, jedná se o větší a hlavní herní místnost. Sběr dat byl uskutečněn právě v této místnosti. Do mateřské školy je zapsáno celkem dvacet dětí, avšak maximální počet dětí, které mohou být přítomny v jeden den, je patnáct. V době šetření navštěvovalo mateřskou školu více chlapců než dívek. Do mateřské školy dochází děti, jejichž rodným jazykem je čeština, ale i děti s odlišným mateřským jazykem (francouzština, italština, angličtina). Ve svém výzkumném šetření pracuji pouze s dětmi, jejichž mateřským jazykem je čeština.

Časový harmonogram školky je každý den stejný nebo velmi podobný. Na denním programu je dopolední ranní kruh, při kterém se děti posadí do kroužku na koberec v hlavní herní místnosti a hovoří se na dané téma týdne či měsíce nebo o aktuálních tématech. Součástí kruhu jsou i různé aktivity, které jsou každý den zaměřeny na jinou oblast: čtení, pohybové aktivity (opičí dráha, tanec, jóga), výtvarná výchova a různé tvoření, zpívání a základy cizích jazyků (anglický, německý a francouzský jazyk). Po společné činnosti je vymezen prostor pro volnou hru. V případě příznivého počasí je dopoledne tráveno na zahradě. Řízené aktivity jsou na programu ještě odpoledne, jsou určené hlavně pro děti, které ve školce po obědě spí. Cvičení na rozvoj oblastí sluchové percepce jsem realizovala jako součást ranního kruhu nebo jsem je s dětmi dělala individuálně v čase jejich volné hry.

3.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Ze soukromé mateřské školy v Praze bylo pro výzkumné šetření vybráno celkem pět dětí ve věkovém rozmezí od dvou let a čtyř měsíců do dvou let a deseti měsíců (věk na počátku výzkumného šetření). Hlavním kritériem pro výběr dětí byl jejich věk a jejich rodný jazyk, poněvadž danou mateřskou školu navštěvují děti od dvou do šesti let věku a i děti s odlišným mateřským jazykem. Výběr dětí byl uskutečněn po konzultaci s paní ředitelkou příslušné mateřské školy a na základě jejího doporučení. Rodiče sledovaných dětí byli podrobně seznámeni s průběhem výzkumného šetření a podepsali informovaný souhlas o účasti na výzkumném šetření. Z důvodu ochrany osobních údajů byla sledovaným dětem změněna jejich jména. Věk uvedený u charakteristik jednotlivých dětí odpovídá věku v době, kdy bylo zahájeno výzkumné šetření analýzou na začátku celého šetření, tedy v říjnu 2023.

3.4 Vlastní výzkumné šetření

Vlastní výzkumné šetření bylo zahájeno na začátku měsíce října roku 2023. Šetření probíhalo v soukromé mateřské škole v Praze. Pro výzkumné šetření bylo vybráno celkem pět dětí v raném věku. Velkou výhodou autorky byla pracovní pozice učitelky v dané mateřské škole. Všechny sledované děti již znala a výzkumné šetření tudíž mohlo probíhat při dodržení maximálně přirozených podmínek. Vlastní výzkumné šetření bylo započaté orientační analýzou na začátku šetření a ukončeno orientační analýzou na konci šetření. Během celého výzkumného šetření probíhalo aktivní pozorování chování dětí při herních aktivitách.

3.4.1 Orientační zhodnocení sluchové percepce

Analýza sluchové percepce byla na začátku i na konci šetření provedena s každým dítětem individuálně. Hodnocení bylo zpravidla součástí nějaké činnosti či hry, za účelem získání a udržení pozornosti dítěte. Aktivity byly prováděny na koberci v hlavní herní místnosti, popřípadě ve vedlejší ložnici, kde byl na práci větší klid. Záleželo vždy na počtu a složení dětí v daný den. Znalost prostředí přispěla k zajištění pocitu bezpečí a komfortu dětí a vedla k zabránění většímu rozptýlení od sledované činnosti. Při obou analýzách bylo nutné dělat přestávky mezi jednotlivými úkoly a úkoly často střídat, jinak děti ztrácely

velmi rychle o aktivitu zájem. Do činnosti děti nebyly nijak nuceni, ale byly přirozeně motivovány k vykonávání sledovaných činností.

První sledovanou oblastí bylo **naslouchání**. Prvním úkolem dětí bylo lokalizovat zvuk. Dětem byly zakryty oči šátkem a byly uvedeny do představy, kdy jsou v tmavém lese a podle zvuku musejí najít cestu z lesa ven. Z pěti různých pozic bylo zaťukáno na ozvučná dřívka a následně bylo hodnoceno, zda se děti pohybují za zdrojem zvuku či nikoliv.

Dalším úkolem bylo rozpoznat předmět podle zvuku. Před děti bylo postaveno pět různých předmětů vydávajících zvuk (píšťalka, zvoneček, chrastítko, rolnička, klíče). Všechny předměty byly pojmenovány a byl předveden jejich zvuk. Následně se dětem zakryly oči šátkem a předváděly se jednotlivé zvuky. Děti musely poznat, o jaký předmět se jedná podle slyšeného zvuku. Poté se role hádajícího a předvádějícího otočily pro větší zábavu dítěte.

Následujícím úkolem bylo rozpoznat zvířata podle jejich zvuku. Děti byly nejdříve dotázány, jestli doma mají nějaké zvíře nebo jestli by chtěly mít domácího mazlíčka, a od toho se potom odvíjely otázky na zvuky jednotlivých zvířat. Pro tento úkol bylo vybráno pět známějších zvuků (haf, mňau, bú, bé, ko ko ko) a pět méně častých zvuků zvířat (sss, brum brum, kvak kvak, pí pí pí, kikirikí). Po poznání zvuku zvířat následovalo poznání pěti zvuků předmětů podle citoslovcí (tik ťak, bim bam, cink, ťuk ťuk, brm brm). Poslední úkol v této oblasti bylo poslechnutí si krátké pohádky a odpovědět na jednoduché otázky týkající se příběhu. Cílem bylo zjistit, zda dítě porozumělo příběhu.

Sluchová paměť byla sledována pomocí opakování dvojslovných a trojslovných vět a opakování tří spolu souvisejících slov (například: tričko, kalhoty, boty). Na začátku těchto úkolů byla dětem vysvětlena hra na papouška. Každou vyslovenou větu musí papoušek (dítě) zopakovat. Součástí analýzy na konci šetření bylo navíc přednesení říkanky, kterou se děti učily během probíhajícího výzkumného šetření.

V oblasti **sluchové diferenciaci** byla sledována schopnost rozlišit hlasitou/šeptanou řeč a krátké/dlouhé zvuky. Diferenciaci krátkého a dlouhého zvuku děti určovaly pomocí autíčka, které troubilo krátce nebo dlouze.

Aktivita na oblast **rozlišování figury a pozadí** probíhaly v hlavní herní místnosti, kde je větší rozmanitost zvuků (puštěná hudba, hlasy dětí, kroky...) a je těžší rozlišit pouze jeden konkrétní zvuk. Hluk v místnosti byl ovšem přiměřený k plnění zadaného úkolu. Celkem děti určovaly pět okolních zvuků se zavázanýma očima (bouchnutí dveří, cinkot hrníčku a lžičky, mačkání papíru, klepání na okno, tekoucí vodu).

3.4.2 Případové studie dětí

DÍTĚ č. 1

Jméno: Anežka

Měsíc a rok narození: listopad 2020

Věk v době výzkumného šetření: 2 roky 10 měsíců

Rodinná anamnéza

Anežka se narodila do úplné, fungující rodiny. Doposud nemá žádné sourozence (2024). U rodičů nebylo zaznamenáno žádné narušení komunikační schopnosti.

Osobní anamnéza

Adaptace v mateřské škole probíhala bez větších obtíží v souladu se zcela normálním průběhem procesu přivyknutí si na nové a neznámé prostředí. Zpočátku u Anežky převládala pláč i strach z nového prostředí a odloučení od matky, ale po krátkém časovém období si Anežka rychle zvykla. Paní ředitelka Anežku popsala jako velice živou a aktivní dívku se spoustou energie. V kolektivu je velmi oblíbená. Je kamarádká, přátelská a vyhledává kontakt s ostatními dětmi. Pravidelně se zapojuje do všech aktivit v mateřské škole. Občas dokáže být netrpělivá, neposlušná a nesoustředěná. Čas od času má menší konflikty s ostatními dětmi ohledně sdílení a půjčování hraček. V mateřské škole si nejvíce rozumí se dvěma staršími kamarádkami, přičemž jedna z těchto dvou kamarádek patří mezi skupinu dětí s odlišným mateřským jazykem (anglický jazyk). Anežka začala přejímat některé anglické fráze a výrazy. Oblasti hrubé a jemné motoriky jsou přiměřené jejímu věku. Při grafomotorických činnostech preferuje při práci pravou rukou. Na některých jejích obrázcích je již možné rozpoznat nebe, trávu a slunce. S oblastí sebeobsluhy nemá větší obtíže stejně jako s hygienickými návyky.

Výsledky analýzy sluchové percepce - naslouchání

Anežka na začátku šetření získala v oblasti naslouchání celkem 18,5 bodu, jak je patrné z grafu č. 1. Většinu úkolů zvládala zcela samostatně. Nejlehčí pro ni bylo rozpoznávání lehčích zvuků zvířat, méně obvyklé zvuky zvířat pro ni byly značně obtížnější stejně jako rozpoznávání zvuků předmětů. Největší problém měla s udržením pozornosti při poslouchání krátkého příběhu. Kvůli její nesoustředěnosti nedokázala zodpovědět otázky týkající se příběhu. U Anežky bylo zaznamenáno při analýze na konci šetření znatelné zlepšení v této oblasti, celkem dosáhla 24,5 bodu (viz graf č. 2).

Výsledky analýzy sluchové percepce - sluchová paměť

Anežce činilo největší problém opakování tří spolu souvisejících slov. Bylo nutné ji dopomoci popisem, ukazováním či gestem. Celkem z této oblasti při počáteční analýze získala 8 bodů (viz graf č. 3). Dopomoci potřebovala i s opakováním dvojslovných a tříslovných vět, protože zpočátku nepochopila, že věty stačí pouze opakovat. Neměla potíže s větami, které v mateřské škole zaznívají často. Při analýze na konci šetření se dívka velmi zlepšila v opakování dvojslovných a tříslovných vět a lepších výsledků bylo dosaženo i v opakování tří spolu souvisejících slov. Během přednesu říkanky byla nutná nápověda. Z oblasti sluchové paměti při analýze na konci šetření získala 13 bodů (viz graf č. 4).

Výsledky analýzy sluchové percepce - sluchová diferenciac

Z grafu č. 5 lze vyčíst, že Anežka získala celkem 8 bodů při analýze na začátku šetření. Zpočátku potřebovala dopomoci a to zopakováním slova nebo zopakováním slova spojeného s gestem pro ticho (vztyčený ukazováček přiložený k ústům). Schopnost rozlišit krátké a dlouhé zvuky bylo pro dívku o poznání snazší. Během analýzy na konci šetření zvládla rozlišit hlasitost slov správně až na jedno slovo, které bylo nutno zopakovat. V rozlišení krátkých a dlouhých zvuků si Anežka vedla stejně jako při analýze na začátku šetření. Celkově dívka při analýze na konci šetření získala 8,5 bodu (viz graf č. 6).

Výsledky analýzy sluchové percepce - figury a pozadí

Anežka bez potíží dokázala samostatně určit cinkot hrníčku a lžičky a klepání na okno. Potřebovala vícekrát předvést zvuk bouchnutí dveří a tekoucí vody. Nevládla

rozpoznat zvuk mačkání papíru. Celkem tedy získala po vyhodnocení analýzy na začátku šetření 3 body, které ukazuje graf č. 7. Při analýze na konci šetření dokázala pojmenovat všechny zvuky přicházející z okolí a získala plný počet bodů, tedy 5 bodů (viz graf č. 8).

Výsledky analýzy sluchové percepce - vnímání rytmu

Anežka byla ohodnocena 0,5 bodem, jak lze vidět v grafu č. 9. Po spuštění písničky se snažila udržet správný rytmus, ale nedokázala ho udržet po delší dobu. Správný rytmus se snažila napodobit podle vzoru autorky. Anežce nejvíce vyhovovalo tleskání. Při analýze na konci šetření dosáhla stejného počtu bodů jako na začátku (viz graf č. 10). Dívka projevila větší snahu sledovat a napodobovat rytmus podle vzoru.

DÍTĚ č. 2

Jméno: Barbora

Měsíc a rok narození: prosinec 2020

Věk v době výzkumného šetření: 2 roky 9 měsíců

Rodinná anamnéza

Barbora pochází z úplně fungující rodiny. Nemá žádné sourozence, ale často se stýká s dětmi kolegyní z matčiny práce. Matka Barbory má k dívce velmi ochranný přístup a je na svou dceru více fixována. Barboru vodí do mateřské školy obvykle její matka a vyzvedává ji opět ona nebo dědeček. Někdy dívka předvádí menší výstup, poněvadž chce, aby ji z mateřské školy vyzvedávala pouze její matka.

Osobní anamnéza

Barbora je klidná a hodná dívka, ovšem dokáže se ozvat, pokud něco není podle její vůle. S ostatními dětmi zpravidla nemívá konflikty. K ostatním dětem se chová ochotně, vstřícně a je jim nápomocná při různých herních činnostech. Při aktivitách během ranního kruhu výborně spolupracuje a komunikuje s učitelkami. Velmi ráda vypráví o příhodách, které zažila se svými rodiči. Podle slov paní ředitelky je Barbora velmi bystrá, všímavá a na dítě jejího věku má velký přehled. Hrubá i jemná motorika je na úrovni její věkové kategorie. Při grafomotorice preferuje při práci pravou ruku. Na jejích výkresech je vidět

snaha o napodobení lidské postavy, tzv. hlavonožce. Oblast sebeobsluhy a hygienické návyky dívka zvládá téměř samostatně. Potřebuje dopomoci například s oblékáním (zapínání zipů u oblečení, zavázání tkaniček u bot...). Někdy zapomene na umytí rukou po použití toalety.

Výsledky analýzy sluchové percepce - naslouchání

Barbora získala při analýze na začátku šetření též 18,5 bodu, jak je patrné v grafu č. 1. Aktivita na lokalizaci zvuku a rozpoznání zvuků zvířat zvládala zcela samostatně. Pletla si zvuk ovce a kozy. Dopomoci potřebovala při rozpoznávání předmětu podle zvuku, předměty bylo nutné vyjmenovat. S otázkami týkající se obsahu příběhu potřebovala dopomoci obrázky z knížky. Během analýzy na konci šetření jí největší obtíže opět činil úkol na rozpoznávání předmětu podle zvuku. Při čtení krátkého příběhu se Barbora dokázala mnohem lépe soustředit a na otázky k příběhu bez chyby odpovědět. Dívka na konci šetření byla ohodnocena celkem 24 body (viz graf č. 2).

Výsledky analýzy sluchové percepce - sluchová paměť

Barbora dosáhla v oblasti sluchové paměti 6 bodů, jak lze vyčíst z grafu č. 3. Na dívce byla znatelná nesoustředěnost a nepozornost, což zapříčinilo dosažení nižšího počtu bodů ze všech cvičení. Nejtěžší pro ni bylo zopakovat tři spolu související slova. Při analýze na konci šetření získala 11 bodů (viz graf č. 4). Nejvíce bodů získala z úkolu na opakování dvojslovných vět. Trojslovné věty a tři spolu související slova jí bylo nutné často zopakovat. U přednesu říkanky jí bylo nutné některé začátky veršů napovědět.

Výsledky analýzy sluchové percepce - sluchová diferenciac

Barbora dosáhla při analýze na začátku šetření celkového počtu 5,5 bodu (viz graf č. 5). Dívka potřebovala dopomoci s oběma úkoly. Bylo nezbytné jí slova několikrát zopakovat a délku citoslovcí přehnaně prodlužovat. Po vyhodnocení analýzy na konci šetření bylo zaznamenáno viditelné zlepšení v obou úkolech. Trochu lépe si dívka vedla ve cvičení na rozlišování hlasitosti řeči. Barbora v analýze na konci šetření získala 8,5 bodu (viz graf č. 6).

Výsledky analýzy sluchové percepce - figury a pozadí

Barbora stejně jako Anežka potřebovala opakovaně předvést zvuk bouchnutí dveří, mačkání papíru a klepání na okno. Oproti Anežce zvládla rozlišit zvuk tekoucí vody na první pokus. Cinkot hrníčku a lžičky též zvládla určit napoprvé. Dívka dosáhla 3,5 bodu (viz graf č. 7). Při analýze na konci šetření jí činilo problém pojmenovat zvuk mačkání papíru, který jí bylo nutné zopakovat. Graf č. 8 ukazuje u Barbory dosažení 4,5 bodu.

Výsledky analýzy sluchové percepce - vnímání rytmu

Barbora rytmus neslyšela a z této oblasti nezískala žádný bod na počátku šetření, jak znázorňuje graf č. 9. Nedokázala tleskat do rytmu ani současně s autorkou. Po spuštění muziky běhala do kola po místnosti. Při analýze na konci šetření se snažila sledovat vzor a napodobit ho. Samostatně správný rytmus udržela velmi krátce a byla ohodnocena 0,5 bodu (viz graf č. 10).

DÍTĚ č. 3

Jméno: Vojtěch

Měsíc a rok narození: květen 2021

Věk v době výzkumného šetření: 2 roky 4 měsíce

Rodinná anamnéza

Vojtěch se narodil do úplné a fungující rodiny. Do mateřské školy ho každé ráno vodí jeho otec a také ho vyzvedává. Někdy si pro něj chodí prarodiče, zřídka i matka. Vojtěch nemá doposud žádné sourozence (2024). U rodičů se nenachází žádné narušení komunikační schopnosti.

Osobní anamnéza

Vojtěch přestoupil z jiného předškolního zařízení do stávající mateřské školy. Jeho adaptace probíhala zcela bez obtíží, protože již byl zvyklý z předešlého předškolního zařízení. V nové mateřské škole se rychle přizpůsobil dennímu režimu a naučil se novým pravidlům. Dle slov paní ředitelky je Vojtěch klidný, nenápadný a tichý chlapec, ovšem

trochu nemotorný. Pokud se mu individuálně věnuje jedna z paní učitelek, je velmi komunikativní. Při společných aktivitách se ale moc neprojevuje. Z jeho chování je patrné, že má raději menší kolektiv dětí, kdy má větší prostor se projevit. Vojtěchovo největší zálibou jsou dinosauři. Na jeho znalostech je na první pohled patrné, že doma ho v jeho zálibě podporují a věnují se mu. Vojtěch zná názvy jednotlivých pravěkých ještěřů a dokáže je pojmenovat podle obrázku. Jeho řeč je na velmi vyspělé úrovni v porovnání se stejně starými dětmi v mateřské škole. Jak již vyplývá ze slov paní ředitelky, největší deficit má chlapec v oblasti motoriky, a to jak v hrubé tak i jemné. Není výjimkou, že Vojtěch z ničeho nic spadne ze židle nebo při chůzi nebo běhu zakopne o vlastní nohy. Oslabení v jemné motorice se projevuje například při jídle, kdy má kolem svého talíře větší nepořádek než ostatní děti a má více zašpiněná ústa. V oblasti samoobsluhy Vojtěch potřebuje pomoci s oblékáním. U chlapce v době výzkumného šetření probíhal přechod od plenek k chození na nočník.

Výsledky analýzy sluchové percepce - naslouchání

Vojtěch získal v této oblasti v analýze na začátku šetření maximum 22 bodů (viz graf č. 1). Bez problému určil zvířata podle zvuku (lehčí varianta) a též i zvuky předmětů. Některé těžší zvuky zvířat bylo nutné zopakovat. Výsledky na lokalizaci zvuku byly průměrné. Obtížné pro něj bylo vyslechnutí příběhu. Na otázky související s příběhem nedokázal odpovědět a bylo nutné mu napovídat obrázky z knížky. Z analýzy na konci šetření získal 24,5 bodu (viz graf č. 2). Potřeboval dopomoci pouze při jednom lokalizování zvuku a při rozpoznávání zvuku chrastítka. Ostatní cvičení zvládl zcela samostatně. Při poslechu krátkého příběhu se lépe soustředil a bylo nutné dopomoci jen s některými otázkami týkajícími se příběhu.

Výsledky analýzy sluchové percepce - sluchová paměť

Vojtěch získal po vyhodnocení analýzy na začátku šetření celkem 4,5 bodu, jak ukazuje graf č. 3. Chlapec nedokázal pochopit zadání úkolu ani po opakovaném vysvětlování. Většinu vět zopakoval pouze po jednotlivých slovech a některé věty nezopakoval vůbec. U opakování tří spolu souvisejících slov byla nutná dopomoc pohybem nebo gestem. Z grafu č. 4 lze vyčíst, že chlapec v analýze na konci šetření získal 10 bodů. Chlapec již chápal princip opakování, což vedlo k výraznému bodovému

zlepšení. Věty dvojslovné nebo trojslovné zopakoval sám nebo s dopomocí. Nejtěžší úkol pro něj bylo opakování tří spolu souvisejících slov, při kterém byla stále nutná dopomoc pohybem či gestem. Během přednesu říkanky se chlapec velmi styděl.

Výsledky analýzy sluchové percepce - sluchová diferenciacce

Vojtěch dosáhl z analýzy na začátku šetření podobného počtu bodů jako Barbora a Tereza, celkem 4 body (viz graf č. 5). Větší obtíže chlapci působilo rozlišování tiché a hlasité řeči. Při rozlišování krátkých a dlouhých citoslovcí potřeboval výraznější dopomoc. Na konci šetření chlapec získal 7 bodů, což znázorňuje graf č. 6. U obou cvičení převažovala dopomoc s jednotlivými slovy či zvuky. Sám zvládl určit hlasitost pouze u dvou slov a délku u dvou zvuků.

Výsledky analýzy sluchové percepce - figury a pozadí

Vojtěch získal shodný počet bodů jako Barbora, tedy 3,5 (viz graf č. 7). Samostatně zvládl určit zvuk cinkotu hrníčku a lžičky a tekoucí vody. Ostatní zvuky potřeboval opakovaně předvést. Během analýzy na konci šetření nezvládl určit na první pokus pouze mačkání papíru. Po vyhodnocení na konci šetření získal 4,5 bodu (viz graf č. 8).

Výsledky analýzy sluchové percepce - vnímání rytmu

Vojtěch byl ohodnocen 0,5 bodem při analýze na začátku i na konci šetření (viz grafy č. 9 a 10). Po spuštění písničky se snažil pozorovat a napodobovat správný rytmus podle vzoru, ale samostatně nedokázal udržet správný rytmus po delší dobu. Vojtěch preferoval znázornění rytmu tleskáním. Při analýze na konci šetření nebyl zaznamenán viditelnější pokrok v porovnání s analýzou na začátku šetření.

DÍTĚ č. 4

Jméno: Tereza

Měsíc a rok narození: listopad 2020

Věk v době výzkumného šetření: 2 roky 10 měsíců

Rodinná anamnéza

Tereza pochází z úplné fungující rodiny. Její matka byla v době výzkumného šetření v pokročilejším stádiu těhotenství (2024).

Osobní anamnéza

Tereza se zhruba ve svých dvou a půl letech začala zakoktávat. Projevovalo se to hlavně opakováním prvních slabik slov na začátku vět. Po dvou měsících trvání repetice slabik se matka obrátila na pediatra a následně i na klinického logopeda. Klinický logoped doporučil matce na neplynulosti Terezu nijak neupozorňovat a bedlivě sledovat její další vývoj řeči. Kvůli Terezině zadržávání se občas stává, že paní učitelky nerozumí jejímu sdělení nebo žádosti. Z pozorování dívčina zadržávání v mateřské škole vyplynulo, že se zakoktává pouze v řeči, ale dívčin zpěv je zcela plynulý. Paní ředitelka Terezu popsala jako milou, hodnou, mírnou a klidnou dívku. V mateřské škole Tereza přerušuje herní aktivity s dětmi odpočinkovým sezením a pozorováním ostatních dětí při hraní. Dívce nedělá problém zapojit se do skupinových aktivit ani individuální práce s učitelkami. V hrubé ani jemné motorice dívka nevykazuje žádné odlišnosti ve vývoji. Úroveň v oblasti sebeobsluhy je srovnatelná s normou v její příslušné věkové kategorii. Hygienické návyky jsou u dívky v naprostém pořádku.

Výsledky analýzy sluchové percepce - naslouchání

Tereza dosáhla v oblasti naslouchání v analýze na začátku šetření 19 bodů (viz graf č. 1). Potřebovala dopomoci s některými zvuky zvířat, hlavně s těmi méně častými. Některé z nich nedokázala ke zvířatům vůbec přiřadit. Při úkolu na schopnost lokalizovat zvuk potřebovala jednou dopomoci. U cvičení na rozpoznávání předmětů podle zvuku potřebovala znovu slyšet zvuk rolničky. Dále nedokázala přiřadit dvě citoslovce k předmětům. U otázek souvisejících s krátkým příběhem potřebovala vizuální podporu. Na konci šetření získala v této oblasti 22,5 bodu, jak lze vidět v grafu č. 2. Zcela samostatně zvládla lokalizovat zvuk a rozpoznat předmět podle zvuku. Mírnou dopomoc potřebovala při úkolech zaměřených na rozpoznávání těžších zvuků zvířat a rozpoznávání zvuků předmětů podle citoslovcí. Po poslechu příběhu dívka zvládla zodpovědět všechny otázky.

Výsledky analýzy sluchové percepce - sluchová paměť

Tereza dosáhla podobného výsledku jako Anežka. Dokázala zopakovat dvojslovné věty sama nebo s dopomocí. Trojslovné věty zopakovala částečně s dopomocí nebo vůbec. Největší potíže dívce činilo zopakovat tři slova ze stejné kategorie. Po vyhodnocení analýzy na začátku šetření dosáhla 7,5 bodu (viz graf č. 3). Při analýze na konci šetření bylo zaznamenáno zlepšení ve všech cvičení. Dvojslovné a tříslavné věty opakovala převážně samostatně. Některá tři slova ze stejné kategorie zopakovala sama, u jiných bylo nutné dopomoci gestem nebo pohybem. Při předensu říkanky si nepamatovala konec. V analýze na konci šetření dívka v této oblasti dosáhla celkem 10,5 bodu (viz graf č. 4).

Výsledky analýzy sluchové percepce - sluchová diferenciac

Tereza se dopracovala při počáteční analýze k celkovým 5 bodům, jak ukazuje graf č. 5). Stejně jako u Vojtěcha jí dělalo větší potíže rozlišit šepot a hlasitou řeč. Dívce se muselo dopomáhat gesty. Lehčí úkol pro ni bylo rozlišování krátkých a dlouhých zvuků. Během koncového šetření se zpravidla musela hlasitost řeči přehánět, stejně jako délka zvuků, aby dívka dokázala vše správně určit. Po vyhodnocení analýzy na konci šetření bylo zaznamenáno 8 bodů (viz graf č. 6).

Výsledky analýzy sluchové percepce - figury a pozadí

Tereza zvládla určit bouchnutí dveří a cinkot hrníčku a lžičky. Zbylé zvuky bylo nutné opětovně demonstrovat. Dosáhla stejného počtu bodů při analýze na začátku šetření jako Barbora s Vojtěchem, tedy 3,5 bodu (viz graf č. 7). Při analýze na konci šetření určila všechny zvuky přicházející z okolí až na zvuk mačkání papíru, který bylo nutné opakovaně předvést. Dívka při analýze na konci šetření získala 4,5 bodu (viz graf č. 8).

Výsledky analýzy sluchové percepce - vnímání rytmu

Tereza při analýze na začátku šetření dosáhla 0,5 bodu, jak lze vyčíst z grafu č. 9. Po spuštění písničky sledovala vzor, ale neudržela správný rytmus po delší dobu. Tereze nejvíce vyhovoval taneční pohyb do rytmu. Při analýze na konci šetření Tereza sledovala a napodobovala vzor, ale bez vzoru správný rytmus velmi rychle ztratila a byla ohodnocena 0,5 bodem (viz graf č. 10).

DÍTĚ č. 5

Jméno: Marek

Měsíc a rok narození: květen 2021

Věk v době výzkumného šetření: 2 roky 4 měsíce

Rodinná anamnéza

Marek se narodil do úplné fungující rodiny. Má jednoho staršího sourozence v předškolním věku. Jeho sestra navštěvuje klinického logopeda kvůli špatné výslovnosti hlásek R a Ř. Jeho rodiče v dětství též chodili ke klinickému logopedovi z důvodu špatné výslovnosti hlásek.

Osobní anamnéza

Marek je ve srovnání se svými vrstevníky opožděný v řečovém vývoji. Na otázky a žádosti reaguje přirozeně jednoduchým ano/ne nebo za využití neverbálních prostředků. Porozumění mu nečiní obtíže. Oblast jeho exprese je na podstatně nižší úrovni. Říká pouze pár jednoduchých dvojslovných vět, které často slýchává doma nebo v mateřské škole, nebo se vyjadřuje pomocí onomatopoií. Pokud paní učitelky nerozumí, snaží se Marek na danou věc ukázat, popřípadě odvede paní učitelky přímo k předmětu. Markovi rodiče jsou si jeho opoždění v řeči vědomí. Matka si to vysvětluje nedostatkem času, který věnuje svému synovi. Podle jejích slov dělala s dcerou mnohem více aktivit na její celkový rozvoj. Matka nastoupila krátce po Markovo adaptaci v mateřské škole na poloviční úvazek do zaměstnání a na syna proto nemá tolik prostoru jako u prvního dítěte. Paní ředitelka chlapce charakterizovala jako plaššího, opatrného a tichého. U chlapce probíhala trochu delší adaptace na mateřskou školu než je obvyklé. Kontakt s ostatními dětmi moc nevyhledává, spíše si hraje sám. Spory s ostatními dětmi mívá ojediněle, zpravidla se jedná o konflikty týkající se vzájemného si půjčování hraček. V hrubé ani jemné motorice chlapec nevykazuje žádné odlišnosti od standardního vývoje. Marek je samostatný v jídle, ale s oblékáním potřebuje pomoc od dospělých. V průběhu šetření u něj probíhal proces přechodu od plenek k užívání nočníku.

Výsledky analýzy sluchové percepce - naslouchání

Marek získal celkem 8 bodů při analýze na začátku šetření (viz graf č. 1). U Marka byl největší překážkou jeho opožděný vývoj řeči. Místo řeči se snažil využívat ukazování nebo jednoduchá gesta. Při úkolech zpravidla odmítal zakrytí očí šátkem, proto některé úkoly nebylo možné uskutečnit. Alternativou bylo schování předmětu za záda a předvedení zvuku. Sám zvládl určit zvuk psa a kočky, ostatní zvířata neurčil. Příběh zcela odmítal vyslechnout. Analýza na konci šetření přinesla opravdu velmi mírné zlepšení. Při úkolech se zavázanýma očima si šátek nechal nasadit, ale jen na krátkou chvíli. Při dalších úkolech se více snažil využívat ukazování na předměty. O čtený příběh nevykazoval žádný zájem. Po vyhodnocení analýzy na konci šetření dosáhl 9 bodů (viz graf č. 2).

Výsledky analýzy sluchové percepce - sluchová paměť

Marek dosáhl nejnižšího celkového počtu 0,5 bodu během analýzy na začátku šetření, jak je názorné v grafu č. 3. Dokázal zopakovat pouze jednu větu, ale obrátil pořadí podmětu a přísudku. Při další větě se snažil zopakovat podmět *maminka* nahrazený jeho slovem *mama*, ale sloveso již nezopakoval. Ostatní věty zopakovat vůbec nezvládl. Analýza na konci šetření byla velmi podobná té na začátku šetření. Chlapec ovšem zopakoval již zmíněnou větu ve správném pořadí. Říkanku přednést nedokázal ani s výraznou dopomocí. Celkem při analýze na konci šetření získal 1 bod (viz graf č. 4).

Výsledky analýzy sluchové percepce - sluchová diference

Marek neprojevil o zadané úkoly žádný zájem a po delším zkoušení realizace úkolu začínal být rozzlobený. Při druhém úkolu si chtěl hrát s autem, které sloužilo jako pomůcka při plnění úkolu. Nedokázal zareagovat ani s dopomocí různých gest. Marek tudíž byl ohodnocen nulovým počtem bodů při analýze na začátku šetření (viz graf č. 5). Při analýze na konci šetření během cvičení na rozlišení hlasitosti řeči si u dvou šeptaných slov dal prst na pusu a naznačil gesto pro ticho. U druhého úkolu chlapce opět více zajímalo autíčko. Celkem při koncové analýze získal 1 bod v této oblasti (viz graf č. 6).

Výsledky analýzy sluchové percepce - figury a pozadí

Marek při analýze na začátku i na konci šetření získal nulový počet bodů (viz grafy č. 7 a 8). Chlapec nedokázal přiřadit ani jeden zvuk. Na zvuk cinkotu hrníčku a lžičky

reagoval posazením se ke stolu a získal nulový počet bodů. Při závěrečné analýze též reagoval jen na cinkot hrníčku a lžičky, ale vyslovením slova podobnému dětskému slovu *papat*.

Výsledky analýzy sluchové percepce - vnímání rytmu

Velmi obdobně vypadala analýza jak na začátku, tak na konci šetření. Marek rytmus neslyšel. Stejně jako Barbora po spuštění muziky běhal do kola po místnosti. Vzor sledoval pouze krátce, ale nijak se ho nesnažil napodobit. Hudební nástroje měl pouze jako další hračku, nikoli jako pomůcku pro vyvození rytmu. Tleskání ani skákání nenapodoboval. V obou analýzách získal 0 bodů, což je patrné v grafech, č. 9 a 10.

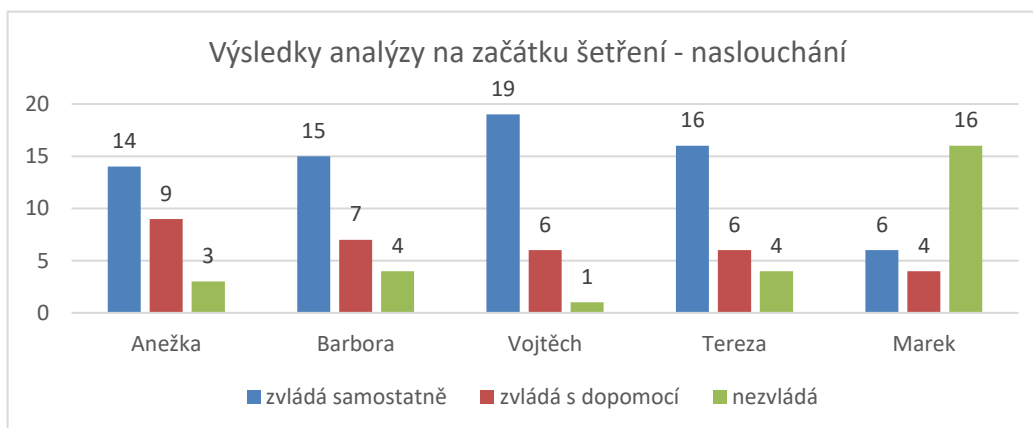
3.4.3 Výsledky analýzy sluchové percepce

V následující části jsou prezentovány výsledky analýz na začátku a na konci šetření. Pro větší přehlednost jsou výsledky zpracovány do grafů jednotlivých oblastí sluchového vnímání ukazujících dílčí úspěšnost. Celkem bylo možné získat 57 bodů. Vyhodnocení bylo zpracováno podle následujícího klíče: zvládnutí úkolu - 1 bod, zvládnutí úkolu s dopomocí - 0,5 bodu a nezvládnutí úkolu - 0 bodů.

Vnímání rytmu bylo posuzováno podle pohybu dětí do muziky. Dětem se pustila rychlejší písnička s dobře slyšitelným rytmem (Míša Růžičková - Policejní). Bylo hodnoceno, zda se zlepšilo vnímání rytmu u jednotlivých dětí, či nikoli.

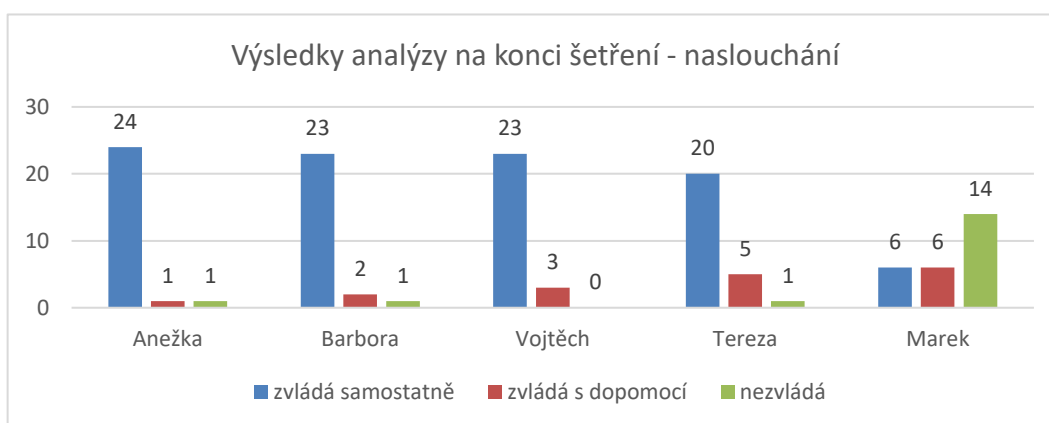
Výsledky analýzy v oblasti naslouchání

V oblasti naslouchání bylo možné dosáhnout maximálního počtu 26 bodů z celkem 6 úkolů.

Graf č. 1 - Výsledky na začátku šetření - naslouchání

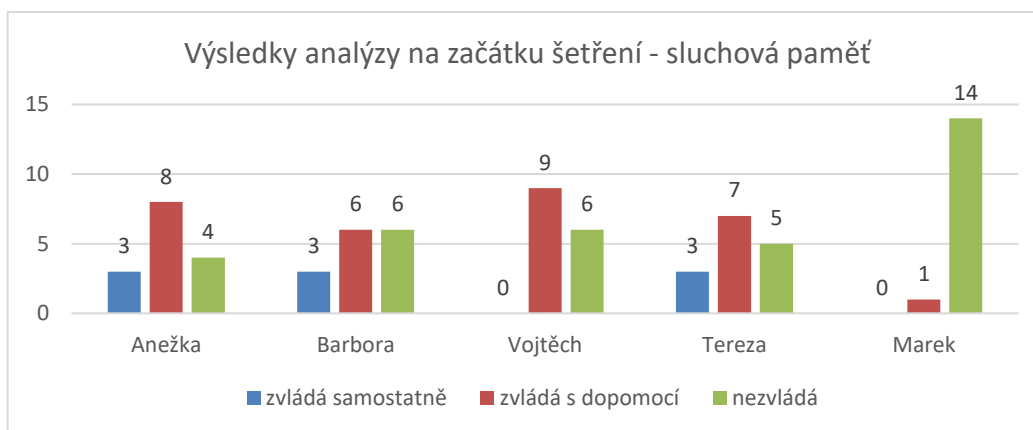
U všech sledovaných dětí byl zaznamenán pokrok v této oblasti sluchové percepce. K největšímu zlepšení se dopracovala Anežka s Barborou. Důvodem zlepšení může být věkový rozdíl u dětí na začátku a na konci výzkumného šetření a častější aktivity zaměřené na rozvoj této oblasti.

Graf č. 2 - Výsledky analýzy na konci šetření - naslouchání

Výsledky analýzy v oblasti sluchové paměti

V této oblasti bylo možné dosáhnout maximálního počtu 15 bodů ze 3 úkolů.

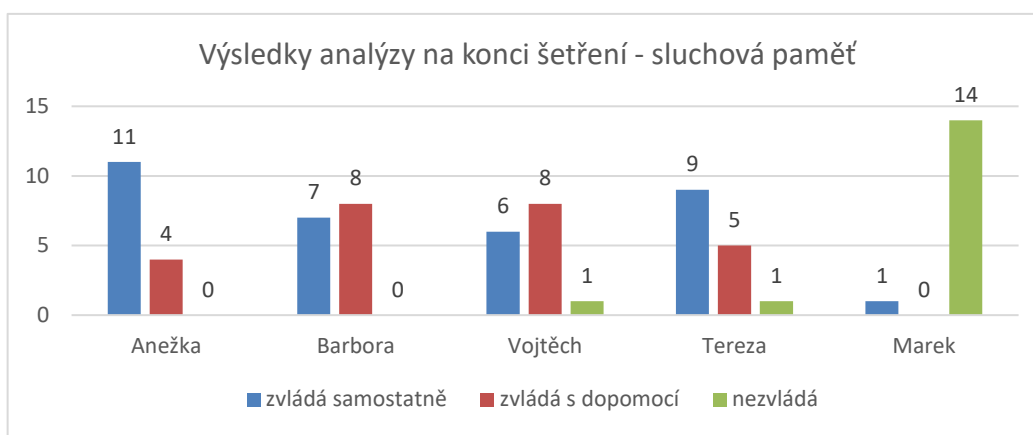

Graf č. 3 - Výsledky analýzy na začátku šetření - sluchová paměť

Výsledky analýzy na konci šetření se oproti výsledkům analýzy na začátku šetření u všech dětí zlepšily. Největší bodový rozdíl mezi analýzou na začátku a na konci šetření byl u Anežky, Barbory a Vojtěcha. Nejmenšího pokroku dosáhl Marek. Jeho nízký výsledek zapříčinily obtíže v expresi řeči. Děti již dokázaly většinu vět zopakovat

samostatně nebo s mírnou dopomocí. Výrazně se zlepšilo opakování tří spolu souvisejících slov, kdy si děti slova snáze zapamatovaly a potřebovaly menší dopomoc s jejich vybavováním.

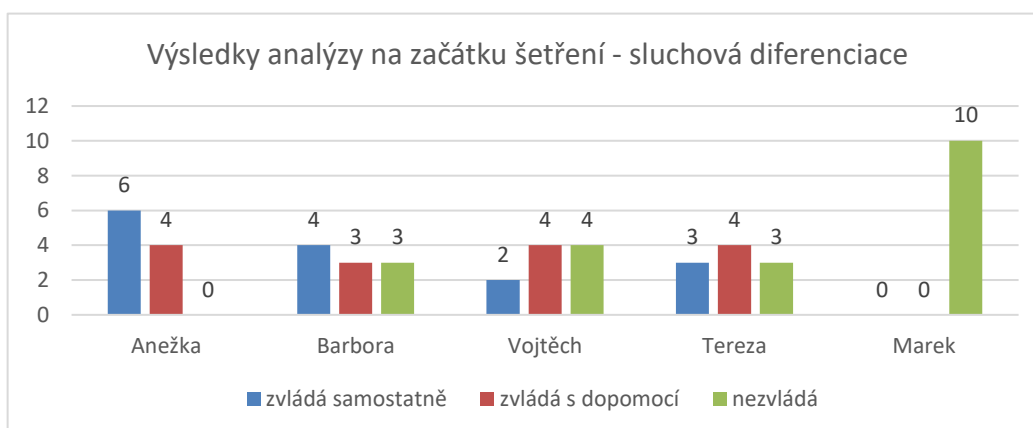
Součástí analýzy na konci šetření bylo přednesení krátké říkanky, kterou se děti učily během probíhajícího výzkumného šetření. Žádné z dětí nedokázalo říkanku přednést samostatně. Nutné bylo napovídání nebo naznačení pohybem. Některé děti pouze doplňovaly koncová slova. Marek se říkanku nenaučil.

Graf č. 4 - Výsledky analýzy na konci šetření - sluchová paměť

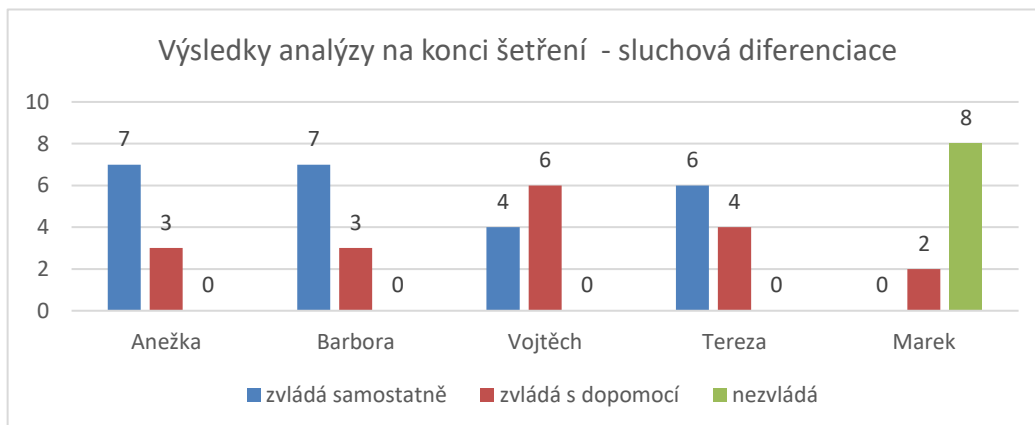
Výsledky analýzy v oblasti sluchové diference

V oblasti sluchové diference bylo možné získat maximálně 10 bodů ze 2 úkolů. Před zahájením analýzy na začátku šetření byl dětem vysvětlen a předveden šepot. V průběhu šetření se však při rozlišování nejvíce osvědčily slova *potichu* a *nahlas*.

Graf č. 5 - Výsledky analýzy na začátku šetření - sluchová diference

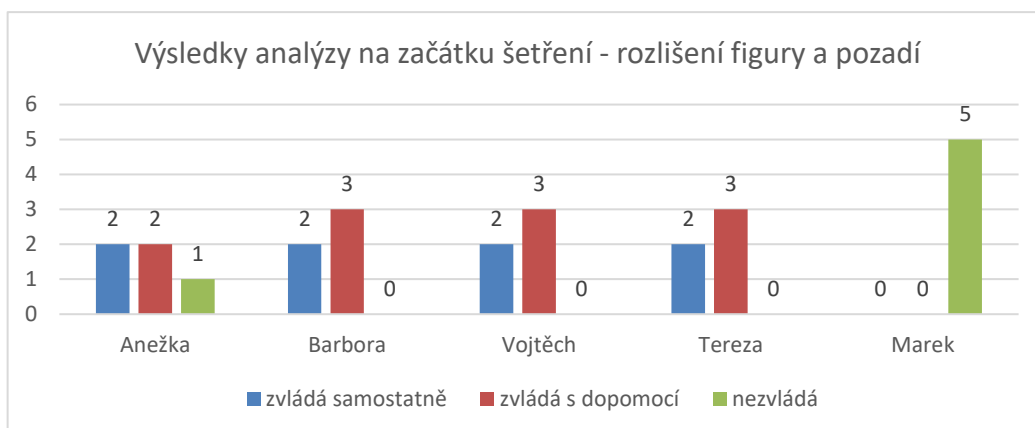
Všechny děti dospěly k pokroku v oblasti sluchové diference. Úkoly zvládaly samostatně nebo s dopomocí. Marek manifestoval větší zaujetí než při analýze na začátku šetření. Při úkolech na schopnost rozlišit zvuk podle hlasitosti se chlapci podařilo pomocí gesta určit šepot u dvou slov. Při druhém úkolu odvedla jeho pozornost hračka auta. Zvuky k určení délky pouze opakoval.

Graf č. 6 - Výsledky analýzy na konci šetření - sluchová diference

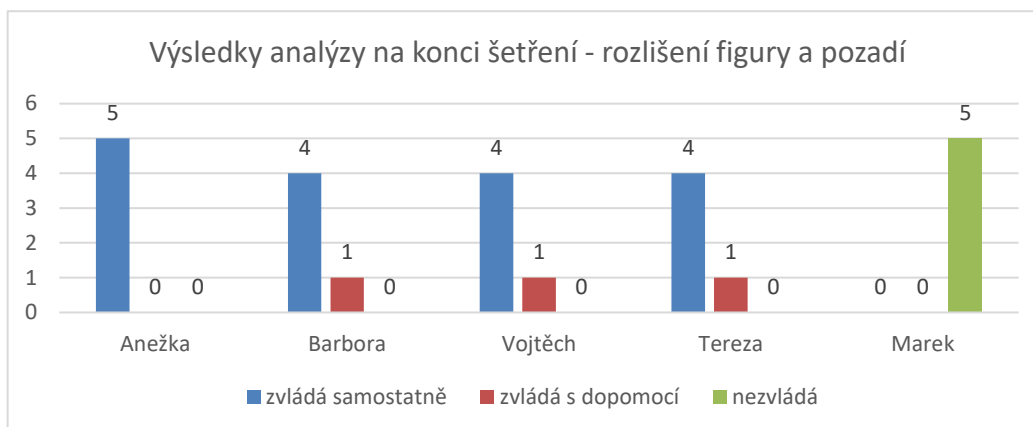
Výsledky analýzy v oblasti rozlišení figury a pozadí

Při úkolu na rozlišení figury a pozadí bylo možné celkem získat 5 bodů při rozlišení 5 zvuků.

Graf č. 7 - Výsledky analýzy na začátku šetření - rozlišení figury a pozadí

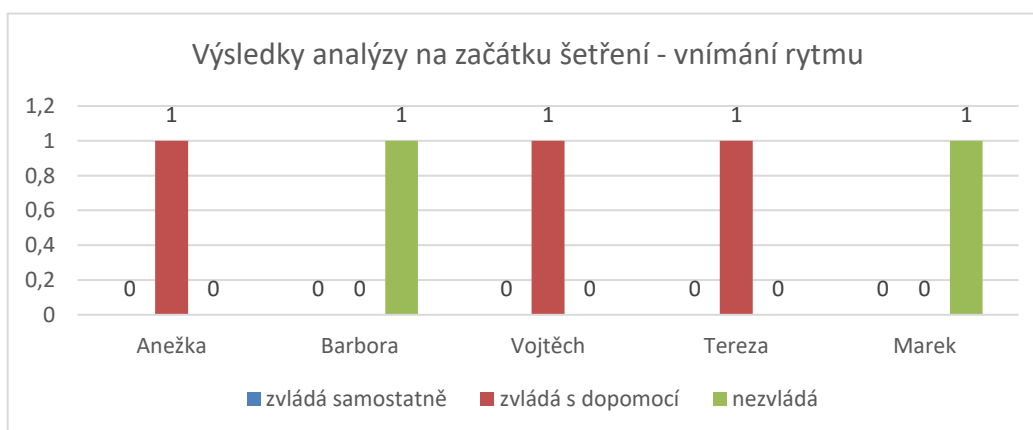
Z grafu vyplývá znatelný pokrok u většiny dětí v této oblasti. Tři děti potřebovaly opakovaně předvést zvuk mačkání papíru. Marek nezvládl určit ani jeden zvuk. Stejně jako u analýzy na začátku šetření reagoval pouze na cinkot hrníčku a lžice, kdy řekl slovo podobající se dětskému slovu *papat*.

Graf č. 8 - Výsledky analýzy na konci šetření - rozlišení figury a pozadí

Výsledky analýzy v oblasti vnímání rytmu

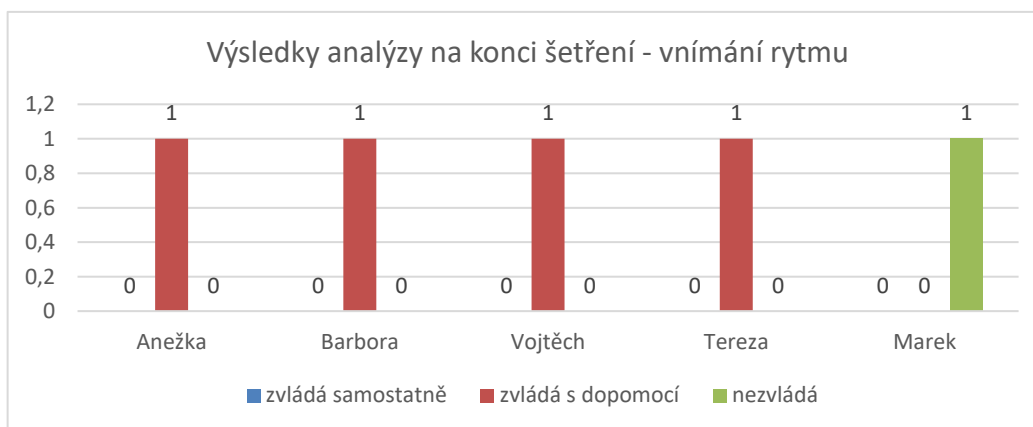
Hodnocení vnímání rytmu bylo značně obtížné. Pro děti byl tento úkol náročnější než všechny předchozí. V této oblasti mohly děti získat maximálně 1 bod, pokud byly schopné rytmus udržet samy po delší dobu. Žádné dítě však nebylo tohoto úkolu schopné. Některé děti nedokázaly chytit správný rytmus vůbec.

Graf č. 9 - Výsledky analýzy na začátku šetření - vnímání rytmu

Anežka, Vojtěch a **Tereza** dokázali udržet správný rytmus o trochu déle než při analýze na začátku šetření. Nejvíce se osvědčilo tleskání nebo skákání. Udržování rytmu pomocí hudebních nástrojů dělalo dětem mnohem větší obtíže.

Znatelný rozdíl mezi výsledky analýzy na začátku a na konci šetření byl vidět u **Barbory**, která se snažila napodobit rytmus hudby podle vzoru. Nejlépe jí šlo napodobit rytmus pomocí tleskání a skákání. **Marek** se zaujetím sledoval autorku při pohybování se do rytmu, ale nesnažil se žádným způsobem autorku napodobit.

Graf č. 10 - Výsledky analýzy na konci šetření - vnímání rytmu

3.4.4 Aktivity na rozvoj sluchové percepce

V období mezi analýzou na začátku a na konci šetření byla s dětmi prováděna cvičení na rozvoj jednotlivých oblastí sluchového vnímání. Aktivity na rozvoj sluchové percepce byly s dětmi prováděny buď individuální nebo skupinovou formou. Individuální rozvoj sluchového vnímání byl převážně zaměřen na problematické oblasti sluchového vnímání, které vyplynuly z výsledků orientační analýzy na začátku šetření. Aktivity na rozvoj sluchového vnímání, které byly obsaženy v orientační analýze na začátku/na konci šetření, se lišily od aktivit na rozvoj sluchového vnímání.

Cvičení na rozvoj oblasti naslouchání

Hra na sochy - tato hra je skupinová. Při této aktivitě je zapotřebí mít rádio, reproduktor nebo jiné audio zařízení, ze kterého je možné pustit hudbu, a větší prostor k pohybu. Po spuštění písničky děti mají volný prostor k jakémukoliv pohybu (tanec, běh,

skákání...). Po zastavení muziky se děti musí přestat pohybovat a zůstat nehybně stát jako socha. Pro tuto hru jsou doporučené rychlejší a rytmicky dobře slyšitelné písničky. Děti si při této hře procvičují nejen oblast naslouchání, ale i vnímání rytmu hudby.

Najdi zvířátko - tato hra je lepší spíše pro jednotlivce, ale dá se hrát i ve skupině. Při této hře se rozvíjí sluchové vnímání s vizuální dopomocí. Před dítě položíme tři obrázky (u starších dětí může být obrázků více) se zvířaty nebo věcmi a napodobíme zvuk jednoho zvířete či věci. Zpočátku je dobré držet se v jedné tematické kategorii a postupně kategorie různě kombinovat. Dítě má za úkol ukázat na příslušný obrázek podle zvuku, který slyšelo.

Najdi mi... - tato hra je velmi podobná té předchozí. Může se hrát s dítětem individuálně, ale je možné ji hrát i ve skupině. K této hře je zapotřebí jakékoli obrázkové knížky. Dítěti říkáme, co nám musí v knížce na dané stránce najít. Dítě na hledaný obrázek ukáže prstem. Při skupinové formě se v dětech probouzí jejich až přehnaná soutěživost, proto se doporučuje děti postupně vyvolávat.

Nesmysly - tuto hru je lepší hrát s dětmi individuálně. Princip hry spočívá v poslouchání jednoduchých vět obsahující název jednoho zvířete a zvuk jiného zvířete. Například: „Kočka dělá haf. Dělá kočička haf?“ Dítě má za úkol identifikovat chybné spojení zvířete a zvuku a následně vytvořit spojení správné.

Tancuj podle hudby! - pro tuto hru je zapotřebí rádio, reproduktor nebo jiné audio zařízení. Dětem se pustí písnička, podle které musí tancovat. Například píseň *Hlava, ramena, kolena, palce*.

Ozvěna - tato aktivita může být uskutečněna ve skupině, ale i individuálně. Principem hry je opakování slov. Zpočátku jsou opakována jedno- a dvouslabičná slova a přechází se k delším slovům. Jednotlivá slova mohou být vyslovována potichu nebo nahlas. Následně se mohou opakovat i jednoduché věty.

Cvičení na rozvoj oblasti sluchové paměti

Hádanky - tato hra může probíhat skupinově, ale i individuálně. Na základě jednoduchého popisu věcí, zvířat apod. musí dítě poznat, o co se jedná. Například: „Má to čtyři kola, volant a jezdí to po silnici. Co to je?“ (auto), „Má to čtyři nohy, ocas,

čenicích a štěká to. Co to je?“ (pes). Hádanky mohou být vytvořené i s pomocí rýmů. Například: *Bodliny mám, nebojím se. Do klubíčka zatočím se* (Hádanky pro děti od 2 let, 2020).

Vidím něco... - tato aktivita je velmi obdobná hře Hádanky. Dětem se popisují předměty, které mohou vidět ve svém okolí. Hra se může s dětmi hrát i venku. Například venku: *Vidím něco vysokého, co v noci svítí. Co je to?* (lampa).

Poznej, o jaký zvuk se jedná! - dítěti se předvede řada různých zvuků, které vydávají předměty v jeho okolí (trhání papíru, klepání na dveře...). Poté dítě zavře oči nebo mu zakryjeme oči šátkem a předvedeme jeden z předchozích zvuků. Dítě musí uhodnout, o jaký zvuk se jedná.

Doruč vzkaz! - dítě dostane ústně jednoduché krátké sdělení, které musí doručit jiné osobě (Bednářová, Šmardová, 2015).

Cvičení na rozvoj oblasti sluchové diferenciacce

Tichá pošta - aktivita je založená na principu klasické Tiché pošty. Hra je určena pro rozvoj slyšení šeptané řeči. S dětmi se hraje zkrácená verze, při níž se účastní pouze dva hráči. Jeden hráč, zpravidla dospělý, pošeptá druhému hráči (dítěti) jedno slovo do ucha a ten musí dané slovo říci nahlas. Hru je poté možno rozšířit o další hráče.

Od myšky k medvědovi - tato hra je určena pro větší skupiny dětí. Po vzoru předvádějící osoby se děti zprvu snaží našlapovat lehounce a neslyšně. Postupem času předvádějící osoba zvyšuje sílu došlapu a stejně tak děti. Lehké, skoro slyšitelné krůčky myšky se tudíž mění v hlasité dupání medvěda.

Hra „Na ptáka - zpěváka“ - roztaženými pažemi děti napodobí zobák ptáků. Podle míry roztažení paží je vydávána různá intenzita zvuku. Pokud jsou paže blízko u sebe, hlas je tichý až skoro neslyšný, pokud jsou paže široce roztažené od sebe, je vydáván hlasitý křik (Metodický portál RVP.cz, 2010).

Cvičení na rozvoj oblasti rozlišení figury a pozadí

Co slyšíš? - tuto hru je opět možné hrát buď individuálně, nebo skupinově. Pro snazší poslech si děti mohou zavřít oči. Při této hře si můžeme dopomoci zavázáním

očí šátkem. Dítě/děti pozorně poslouchají okolní zvuky a snaží se určit zdroje zvuku. Pro větší rozmanitost zvuků je dobré činnost střídavě hrát uvnitř budovy a při pobytu venku.

Cvičení na rozvoj oblasti vnímání rytmu

Hudební nástroje/tleskání - tato aktivita je velmi jednoduchá. Dětem se rozdají různé hudební nástroje (dřívka, chrastítko, tamburína, rolničky...) a pustí se jednoduchá píseň s dobře slyšitelným rytmem. Pro tuto hru je nezbytné, aby dospělá osoba předváděla správný rytmus, aby děti měly koho napodobit. Děti se snaží hrát na hudební nástroje do rytmu hudby podle předvádějící osoby.

Tanči, skákej, pohybu se! - opět je pro tuto činnost nutné jakéhokoliv audio zařízení. Dětem se pustí rytmická taneční hudba a podle předvádějící osoby musejí tančit, skákat, dupat, pochodovat či jinak se pohybovat do muziky.

3.5 Závěr výzkumného šetření

Hlavním cílem bakalářské práce bylo analyzovat rozvoj sluchové percepce u sledovaných dětí v raném věku v prostředí soukromé mateřské školy. Analýza byla zaměřena na rozvoj pěti konkrétních oblastí sluchového vnímání - naslouchání, sluchová paměť, sluchová diferenciacie, rozlišení figury a pozadí a vnímání rytmu. Pro výzkumné šetření bylo vybráno celkem pět dětí od dvou do tří let. Rodiče sledovaných dětí podepsali informovaný souhlas o účasti svého dítěte na výzkumném šetření.

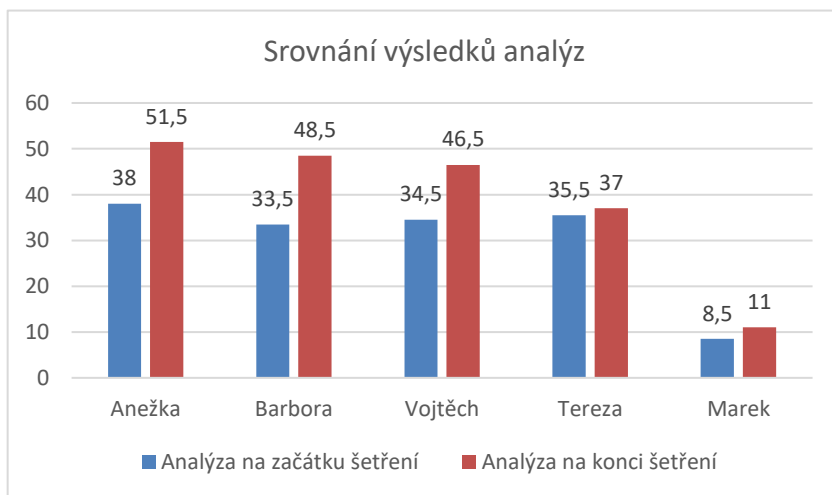
Pro splnění hlavního cíle bylo vytyčeno několik dílčích cílů. Prvním parciálním cílem bylo orientační zhodnocení úrovně dílčích oblastí sluchové percepce u sledovaných dětí na počátku výzkumného šetření. Orientační analýza jednotlivých oblastí sluchového vnímání u sledovaných dětí na začátku šetření byla provedena v říjnu roku 2023. Analýza na začátku šetření se skládala z úkolů zaměřených na posouzení úrovně zmíněných oblastí sluchové percepce. Dalšími dílčími cíli bylo sestavit a administrovat materiály vhodné pro rozvoj dílčích oblastí sluchové percepce u sledovaných dětí raného věku. Aktivity a hry na rozvoj sluchového vnímání byly aplikovány v období od října 2023 do ledna 2024, tedy v období mezi zhodnocením analýzy na začátku a na konci šetření. Posledním parciálním

cílem bylo orientační zhodnocení úrovně dílčích oblastí sluchové percepce u sledovaných dětí na konci šetření, které bylo provedeno v lednu 2024.

Po porovnání výsledků analýzy sluchového vnímání ze začátku a z konce šetření bylo dokázáno, že pro děti byly aktivity a hry na rozvoj jednotlivých oblastí sluchové percepce prospěšné. Všechny sledované děti dosáhly zlepšení ve sledovaných oblastech sluchového vnímání, čímž byly naplněné vytyčené parciální cíle, a tudíž i hlavní cíl. Úroveň zlepšení se u každého dítěte lišila (viz graf č. 11).

Shrnutí výsledků orientačního zhodnocení sluchové percepce

K porovnání výsledků analýzy ze začátku a z konce šetření byl u všech sledovaných dětí pro lepší přehlednost vytvořen následující graf. Z grafu č. 11 je viditelné dosažené zlepšení sluchového vnímání po zařazení aktivit a her cílených na rozvoj již zmíněných oblastí. Modrý sloupec představuje výsledky z října 2023 zjištěné analýzou na začátku šetření a modrý sloupec hodnoty zjištěné analýzou na konci šetření po ukončení rozvoje jednotlivých oblastí sluchového rozvoje v lednu 2024. Po vyhodnocení analýzy na konci šetření bylo u všech dětí viditelné zlepšení, ovšem u Terezy a Marka jen mírné. Tabulka zobrazuje procentuální úspěšnost u sledovaných dětí v analýze na začátku i na konci šetření.

Graf č. 11- Srovnání výsledků analýz

	Anežka	Barbora	Vojtěch	Tereza	Marek
Úspěšnost při analýze na začátku šetření (%)	66,67%	58,77%	60,53%	62,28%	14,91%
Úspěšnost při analýze na konci šetření (%)	90,35%	85,08%	81,58%	64,91%	19,30%

Tabulka č. 2 - Procentuální úspěšnost dětí

Zodpovězení výzkumných otázek

Po ukončení výzkumného šetření a vyhodnocení orientační analýzy sluchové percepce ze začátku a z konce šetření u všech sledovaných dětí je možné zodpovědět výše položené výzkumné otázky. Výzkumné otázky jsou zodpovězeny pomocí získaných dat a informací z celého výzkumného šetření.

Výzkumná otázka č. 1: **Jaká oblast sluchové percepce vykazovala u sledovaných dětí největší deficity?**

	Naslouchání	Sluchová paměť	Sluchová diferenciacíe	Rozlišení figury a pozadí	Vnímání rytmu
Průměrná úspěšnost při analýze na začátku šetření (%)	66,15%	35,34%	45%	54%	30%
Průměrná úspěšnost při analýze na konci šetření (%)	80,38%	60,67%	68%	74%	40%
Rozdíl (%)	14,23%	25,33%	23%	20%	10%

Tabulka č. 3 - Průměrná procentuální úspěšnost v jednotlivých oblastech

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že největší obtíže děti měly s aktivitou zaměřenou na vnímání rytmu. Průměrné procentuální hodnoty u této oblasti sluchové percepce jsou

při analýze na začátku i na konci šetření výrazně nižší než u ostatních oblastí sluchové percepce. Důvodem nižších dosažených výsledků může být větší náročnost úkolu pro děti v raném věku a menší počet zařazených aktivit a her cílících na rozvoj rytmizace. Důležitou roli hrají i individuální vlastnosti sledovaných dětí, neboť pro slyšení rytmu je důležité mít určité hudební nadání a cit pro rytmus.

Výzkumná otázka č. 2: Jaká forma práce vykazovala vyšší efektivitu při rozvoji sluchové percepce u sledovaných dětí?

Odpovědět na tuto otázku je velice složité, poněvadž se musely zohlednit individuální vlastnosti a potřeby sledovaných dětí. Některé ze sledovaných dětí se projevovaly méně při přítomnosti většího počtu osob, proto záleželo i na počtu dětí přítomných v daný den v mateřské škole. Do skupinových her byly zařazeny všechny přítomné děti v mateřské škole. Větší pozornost autorky při skupinových hrách měly děti účastníci se výzkumného šetření. Ideální podmínky pro realizaci skupinových aktivit byly při přítomnosti kolem 5 - 7 dětí, které se snažily spolupracovat. Pro uskutečnění individuální formy rozvoje se nejvíce osvědčila doba po spaní. V mateřské škole byl v tento čas přítomen menší počet dětí, tudíž byl větší klid na práci a děti měly větší chuť spolupracovat. U dvou z pěti sledovaných dětí musel být individuální rozvoj prováděn dopoledne, neboť odcházely domů již po obědě. Obecně lze však tvrdit, že dětem vyhovovala spíše skupinová forma rozvoje, kdy spolupráce ostatních dětí sloužila k posílení motivace ke hraní her a aktivit na rozvoj sluchového vnímání.

Výzkumná otázka č. 3: V jaké oblasti sluchové percepce došlo u sledovaných dětí k největšímu zlepšení?

Ve všech rozvíjených oblastech bylo po vyhodnocení analýzy z konce šetření a následném porovnání s výsledky analýzy ze začátku šetření znatelné zlepšení. Jak je patrné z Tabulky č. 3 - Průměrná procentuální úspěšnost v jednotlivých oblastech (viz výše), k největšímu posunu došlo v oblastech sluchové paměti (průměrné zlepšení o 25,33%) a sluchové diferenciaci (průměrné zlepšení o 23%). Po zařazení her na rozvoj těchto dvou oblastí sluchové percepce děti lépe chápaly význam důležitých pojmů nutných k pochopení zadaného úkolu. Děti si velice oblíbily hry cílené na rozvoj zmíněných dvou oblastí a jejich hraní často vyžadovaly.

Shrnutí výzkumného šetření

Výzkumné šetření bylo vedeno v období od října 2023 do ledna 2024. Pro výzkumné šetření bylo vybráno celkem pět dětí v raném věku navštěvujících soukromou mateřskou školu v Praze. Výzkumné šetření započalo provedením orientační analýzy sluchové percepce u všech sledovaných dětí na začátku šetření. Následně probíhal cílený rozvoj vybraných oblastí sluchového vnímání hraním her a vykonáváním různých aktivit. Frekvence provádění cvičení na rozvoj jednotlivých oblastí závisela na počtu směn autorky a na motivaci, atmosféře a složení dětí v daný den v mateřské škole. Předem připravená cvičení na rozvoj vybraných oblastí sluchové percepce byla realizována minimálně jedenkrát až dvakrát týdně. V lednu 2024 byla u dětí provedena analýza na konci šetření a následně byla vyhodnocena.

Z výše dostupných získaných výsledků orientační analýzy na konci šetření lze tvrdit, že ve všech oblastech sluchové percepce, na které byl cílený rozvoj, bylo zaznamenáno větší či menší zlepšení. Uspokojivějšího zlepšení dosáhly děti u oblastí, u kterých byly hry a aktivity více rozmanité. Výhodou her zaměřených na tyto dvě oblasti byla jejich možná realizace během pobytu venku. Jak je již zmíněno výše, při rozvoji bylo nutné zohlednit a respektovat individuální vlastnosti a potřeby u sledovaných dětí.

S dětmi se pracovalo dobře. Ke každému dítěti byl volen individuální přístup respektující jeho potřeby. Přestože u některých byla snaha výraznější, celkově lze tvrdit, že se všechny děti snažily o spolupráci. Mimo sledované děti se zapojily i ostatní děti z mateřské školy. Děti do činností nebyly nijak nuceny, nýbrž byly zdravě motivovány. Hry a jiné aktivity se často střídaly pro udržení pozornosti a zábavnosti ze strany dětí.

Limity realizovaného výzkumného šetření

Jedním z limitů realizovaného výzkumného šetření je zobecnění výsledků výzkumného šetření vzhledem k celkovému počtu pěti sledovaných dětí. Dalším limitem je skutečnost realizace výzkumného šetření pouze v jednom zařízení. Avšak i tyto limity nemusejí být zcela relevantní, přihlédně-li se například k odborné literatuře, ve které se poukazuje na významnost této oblasti při rozvoji řečových, jazykových a komunikačních schopností. Výsledky výzkumného šetření uvedeného v této práci se též shodují se zahraničními studií, která byla zaměřená na stejné téma. Firdaus a Andini (2019)

ve své studii dochází k výsledku, že brzká sluchová stimulace koreluje se správným jazykovým vývojem u dětí v raném věku.

Dalším limitem výzkumného šetření může být vliv subjektivity ze strany autorky na interpretaci získaných dat výzkumného šetření. Do limitů ze strany výzkumného vzorku se zahrnuje mnoho různých faktorů (nálada, pozornost, soustředění, motivace, zájem...).

Doporučení pro praxi

Na základě poznatků a získaných dat z výzkumného šetření byla stanovena doporučení pro praxi při rozvíjení sluchového vnímání u dětí v raném věku: rozvíjet pouze vybrané oblasti sluchové percepce s přihlédnutím na raný věk dětí, cvičení na jednotlivé oblasti by měly být ve formě jednoduchých zábavných her, při hrách na sluchové vnímání využívat různé pomůcky (hudební nástroje, každodenní zvuky...), hry na sluchové vnímání častěji měnit pro udržení pozornosti, hry na sluchové vnímání realizovat v klidném i rušnějším prostředí, hry na sluchové vnímání realizovat skupinovou i individuální formou.

Závěr

Bakalářská práce je zaměřena na podporu jazykového vývoje prostřednictvím rozvoje sluchového vnímání u dětí v raném věku. Rozvoj sluchového vnímání je nezbytnou součástí správného vývoje řeči, jazyka a komunikace. V pozdějších letech má tato oblast význačný vliv nejen na řečové dovednosti, ale i na úroveň předškolních dovedností, jako jsou například fonematické schopnosti, které jsou následně důležité pro osvojení si čtení a psaní. Proto by rozvoj této oblasti neměl být opomíjen. První slova se u dětí začínají vyskytovat právě v raném věku, který je definován od narození do tří let, z tohoto důvodu je dobré začínat rozvíjet tuto oblast co nejdříve.

Text bakalářské práce se skládá ze dvou hlavních částí - teoretické a empirické. Teoretickou část tvoří dvě kapitoly vycházející z poznatků odborné literatury. První kapitola se zabývá jazykovým vývojem u dětí v raném věku. Jsou zde vymezeny základní pojmy řeč, jazyk a komunikace a dále nastiňuje ontogenezi řeči, jazyka a komunikace dítěte v raném věku. Druhá kapitola je zaměřena na sluchové vnímání, popisující anatomii ucha, vývoj sluchového vnímání a oblasti sluchové percepce. Třetí kapitolu tvoří empirická část bakalářské práce, která se zabývá vlastním výzkumným šetřením kvalitativního charakteru.

Jako hlavní cíl bakalářské práce bylo stanoveno analyzování rozvoje sluchové percepce u sledovaných dětí v raném věku. Pro splnění hlavního cíle byly vymezeny následující dílčí cíle: orientační zhodnocení úrovně dílčích oblastí sluchové percepce u sledovaných dětí na počátku a na konci výzkumného šetření, sestavení materiálů vhodných pro rozvoj dílčích oblastí sluchové percepce u sledovaných dětí v raném věku a administrace materiálů vhodného pro rozvoj dílčích oblastí sluchové percepce u sledovaných dětí v raném věku. Kromě cílů byly položeny i tři výzkumné otázky, které byly na základě získaných informací z výzkumného šetření zodpovězeny.

Vlastní výzkumné šetření bylo provedeno v období od října 2023 do ledna 2024 a bylo realizováno v soukromé mateřské škole v Praze. Pro výzkumné šetření bylo vybráno celkem pět dětí v raném věku, s jejichž účastí na výzkumném šetření souhlasili jejich zákonní zástupci. Šetření se skládalo z analýzy konkrétních oblastí sluchové percepce (naslouchání, sluchová paměť, sluchová diferenciacie, rozlišení figury a pozadí a vnímání

rytmu) provedené na začátku a na konci šetření a skupinových nebo individuálních cvičení cílených na rozvoj zmíněných oblastí sluchového vnímání. Po porovnání výsledků analýzy na začátku a na konci šetření byl zjištěn posun ve všech oblastech u sledovaných dětí, přestože zlepšení u všech dětí nebylo tak markantní. Je nutné brát v potaz i postupné dozrávání dětí během probíhajícího výzkumného šetření. Výsledky výzkumného šetření potvrzují nepostradatelný význam rozvoje sluchové percepce, který přinesl zlepšení u všech sledovaných dětí v jejich jazykovém vývoji a zároveň výsledky dokazují naplnění předem vytyčených parciálních cílů a hlavního cíle.

Přínosem této bakalářské práce pro obor logopedie je upozornění na důležitost rozvoje oblasti sluchové percepce při vývoji řeči, jazyka a komunikace u dětí v raném věku. Sluchové vnímání by nemělo být opomíjeno ani při dalším rozvíjení řečových, jazykových a komunikačních schopností. Cílený rozvoj by měl být postupně zaměřen na všechny jednotlivé oblasti sluchového vnímání s přihlédnutím k věku dětí.

Seznam použitých informačních zdrojů

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Edika, 2015. ISBN 978-80-266-0658-1.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-2569-4.

BLOOM, Paul. *Jak se děti učí významu slov*. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3095-3.

BLOOM, Lois a LAHEY, Margaret. *Language development and language disorders*. New York: John Wiley and Sons, 1978. ISBN 0-471-08220-1.

BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3008-0.

BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4454-8.

ČECHOVÁ, Marie; DOKULIL, Miloš; HLAVSA, Zdeněk; HRBÁČEK, Josef a HRUŠKOVÁ, Zdeňka. *Čeština - řeč a jazyk*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7235-413-9.

ČERVENKOVÁ, Barbora. *Rozvoj komunikačních a jazykových schopností: u dětí od narození do tří let věku*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2054-3.

DLOUHÁ, Olga a Libor ČERNÝ. *Foniatrie* [online]. Praha: Karolinum, 2022 [cit. 2023-11-06]. ISBN 978-80-246-5397-6. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/kniha/foniatrie-12139/>

DVOŘÁK, Josef. *Logopedický slovník*. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 2007. ISBN 978-80-902536-6-7.

FICOVÁ, Lenka Theodora. *Hry na rozvoj dílčích funkcí u dětí: optické a akustické vnímání, jemná motorika a prostorová orientace*. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-1045-2.

Hádanky pro děti od 2 let. Online. Medvídkové hračky. 2020. Dostupné z: <https://www.medvidkovehracky.cz/blog/hadanky-pro-predskolaky/>. [cit. 2024-01-19].

FIRDAUS a ANDINI, Erin. Analysis of Stimulation Auditory Since the Development of Language in Children Ages 12-24 Months in 19th and 20th Neighborhood Association, Tawang Sari Barat Village, Sidoarjo, East Java Province, Indonesia. Online. *Nurse and Health: Jurnal Keperawatan*. 2019, roč. 8, č. 1, s. 50-55. Dostupné z: <https://ejournal-kertacendekia.id/index.php/nhjk/article/view/60/pdf>. [cit. 2024-03-26].

HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.

HORŇÁKOVÁ, Katarína; KAPALCOVÁ, Svetlana; MIKULAJOVÁ, Marína. *Jak mluvit s dětmi: od narození do tří let*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-612-4.

CHRASTINA, Jan. *Případová studie - metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu = Case study - a method of qualitative research strategy and research design*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN 978-80-244-5373-6.

KAPALCOVÁ, Svetlana. Gestá v kontexte raného vývinu dětí. In: SLANČOVÁ, Dana. *Štúdie o detskej reči*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2008, s. 169-211. ISBN 978-80-8068-701-4.

KAPALCOVÁ, Svetlana; SLANČOVÁ, Dana; BÓNOVÁ, Iveta; KESSELOVÁ, Jana a MIKULAJOVÁ, Marína. *Hodnotenie komunikačných schopností detí v ranom veku*. Bratislava: Slovenská asociácia logopédov v Bratislave, 2010. ISBN 978-80-89113-83-5.

KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. *Vady řeči u dětí*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-3941-0.

KESSELOVÁ, Jana. Sémantické kategórie v ranej ontogenéze řeči dieťaťa. In: SLANČOVÁ, Dana. *Štúdie o detskej reči*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2008, s. 121-167. ISBN 978-80-8068-701-4.

KIESTER, Sally Valente a KIESTER, Edwin. *Kdopak to mluví: tajemství řeči kojence*. Praha: Ikar, 2011. ISBN 978-80-249-1542-5.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1110-2.

KLENKOVÁ, Jiřina; BOČKOVÁ, Barbora a BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Kapitoly pro studenty logopedie: text k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2012. ISBN 978-80-7315-229-1.

KOCUROVÁ, Marie. *Komunikační kompetence jako téma inkluzivní školy: specifické poruchy učení z pohledu vzdělávacích šancí*. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-23-6.

KRHUTOVÁ, Lenka. *Komunikace v kontextu sociální práce s klienty se zdravotním postižením* [online]. Ostrava: Ostravská univerzita, 2013 [cit. 2023-11-06]. ISBN 978-80-7464-411-5. Dostupné z: <https://projekty.osu.cz/svp/opory/fss-8-Krhutova-SO.pdf>

LECHTA, Viktor. *Koktavost: integrativní přístup*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-643-8.

LECHTA, Viktor a Barbara KRÁLIKOVÁ. *Když naše dítě nemluví plynule*. Praha: Portál, 2022. ISBN 978-80-262-1920-0.

LEJSKA, Mojmír. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-038-7.

Listen, Learn and Talk: Another Cochlear Innovation. [online]. LaneCoveWest: CohlearLimimited, 2005. ISBN 1-920804-07-2. Dostupné z: https://mss-p-007-delivery.sitecorecontenthub.cloud/api/public/content/d9feba4bfa9f4b2499dcf5e5ee758fe2?v=109f7ba4&MOD=AJPERES&CONVERT_TO=url&CACHEID=ROOTWORKSPACE-2868da4a-d826-4c4e-a725-9d0dd4205821-15rDbu9. [cit. 2023-11-14].

LOVE, Russell J. a WEBB, Wanda G. *Možek a řeč: neurologie nejen pro logopedy*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-464-9.

NÁDVORNÍKOVÁ, Hana. *Kognitivní činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2011. ISBN 978-80-86307-87-9.

NEUBAUER, Karel a kol. *Kompendium klinické logopedie: diagnostika a terapie poruch komunikace*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1390-1.

OHNESORG, Karel. *O mluvním vývoji dítěte*. Praha: Jednota českých filologů, 1948.

PRŮCHA, Jan. *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3603-7.

Příklady a hry na rozvoj sluchové percepce. [online]. Metodický portál RVP.cz, 2010. Dostupné

z: https://wiki.rvp.cz/Sborovna/5Pripravy_na_vyuku/1.Predskolni_vzdelavani/P%5%99%a9%adklady_a_hry_na_rozvoj_sluchov%3%a9_percepce. [cit. 2024-01-21].

RŮŽIČKOVÁ, Míša. *Míša Růžičková - Policejní - Písničky pro děti*. YouTube, 2023. [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=wpCaYEdFH5E>

SCHWARZ-FRIESEL, Monika. *Úvod do kognitivní lingvistiky*. Praha: Dauphin, 2009. ISBN 978-80-7272-155-9.

SLANČOVÁ, Dana. *Štúdie o detskej reči*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2008. ISBN 978-80-8068-701-4.

ŠLAPÁK, Ivo a FLORIÁNOVÁ, Pavla. *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie*. Brno: Paido, 1999. ISBN 80-85931-67-2.

ŠLAPAL, Radomír. *Dětská neurologie pro speciální pedagogy*. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-17-6.

TOMÁŠKOVÁ, Iva. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 80-246-2846-5.

VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.

VAŇHARA, Ladislav; CSÉFALVAY, Zsolt a LECHTA, Viktor. *Diagnostika narušenej komunikačnej schopnosti*. Martin: Osveta, 1995. ISBN 80-88824-18-4.

VIHMAN, Marilyn May. *Phonological development: the first two years*. Chichester, England: Wiley-Blackwell, 2014. ISBN 978-1-118-34282-4.

VITÁSKOVÁ, Kateřina a PEUTELSCHMIEDOVÁ, Alžběta. *Logopedie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1088-5.

ZBYNĚK, Vybíral. *Psychologie komunikace* [online]. Portál, 2013 [cit. 2023-11-04]. ISBN 978-80-7367-387-1. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/kniha/psychologie-komunikace-3220/>

ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: nástroje pro prevenci, nápravu a integraci*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0044-4.

ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0875-4.

ŽÁČKOVÁ, Hana a JUCOVIČOVÁ, Drahomíra. *Smyslové vnímání: metody reedukace specifických poruch učení*. Praha: D&H, 2003.

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Informovaný souhlas rodičů sledovaných dětí

Příloha č. 2 - Orientační analýza sluchové percepce

Příloha č. 3 - Říkanka

Příloha č. 4 - Pohádka a otázky k příběhu

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 - Hodnocení úspěšnosti dětí

Tabulka č. 2 - Procentuální úspěšnost dětí

Tabulka č. 3 - Průměrná procentuální úspěšnost v jednotlivých oblastech

Seznam grafů

Graf č. 1 - Výsledky analýzy na začátku šetření - naslouchání

Graf č. 2 - Výsledky analýzy na konci šetření - naslouchání

Graf č. 3 - Výsledky analýzy na začátku šetření - sluchová paměť

Graf č. 4 - Výsledky analýzy na konci šetření - sluchová paměť

Graf č. 5 - Výsledky analýzy na začátku šetření - sluchová diferenciac

Graf č. 6 - Výsledky analýzy na konci šetření - sluchová diferenciac

Graf č. 7 - Výsledky analýzy na začátku šetření - rozlišení figury a pozadí

Graf č. 8 - Výsledky analýzy na konci šetření - rozlišení figury a pozadí

Graf č. 9 - Výsledky analýzy na začátku šetření - vnímání rytmu

Graf č. 10 - Výsledky analýzy na konci šetření - vnímání rytmu

Graf č. 11 - Srovnání výsledků analýz

Příloha č. 1 - Informovaný souhlas rodičů sledovaných dětí

SOUHLAS S ÚČASTÍ NA VÝZKUMNÉM ŠETŘENÍ

Podpora jazykového vývoje prostřednictvím rozvoje sluchové percepce u dětí v raném věku

Já.....(Vaše jméno a příjmení)

souhlasím s účastí svého dítěte na výzkumném šetření s názvem Podpora jazykového vývoje prostřednictvím rozvoje sluchové percepce u dětí v raném věku

Udělením informovaného souhlasu beru na vědomí, že

1. Byl/a jsme seznámena s výzkumným projektem a informována o skutečnostech týkajících se výzkumného šetření. S autorkou výzkumného šetření jsem mohl/a diskutovat o informacích a podmínkách a mohl/a jsem položit otázky, které se týkají výzkumného šetření, přičemž se mi na tyto otázky dostalo adekvátní odpovědi.
2. Jsem si vědoma toho, že z výzkumného šetření mohu kdykoli odstoupit, a to bez ohrožení vztahu mezi mnou a autorkou výzkumného šetření. Ukončit spolupráci mohu bez uvedení jakéhokoli důvodu.
3. Souhlasím, aby údaje a data shromážděná během výzkumného šetření byla prezentována, přičemž na základě těchto informací není možné identifikovat danou osobu.
4. Jsem si vědom/a, že se mohu na autorku výzkumného šetření obrátit s jakýmkoli dotazem týkajícím se průběhu výzkumného šetření a mé dotazy budou ochotně zodpovězeny.

.....
datum a místo

.....
podpis

Příloha č. - 2 - Orientační analýza sluchové percepce

ANALÝZA SLUCHOVÉ PERCEPCE

Jméno:

Datum:

NASLOUCHÁNÍ

Schopnost lokalizovat zvuk

- pomůcky: dvě ozvučná dřívka

	Zvládá samostatně	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

Schopnost rozpoznat předmět podle zvuku

	Zvládá samostatně	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1. píšťalka			
2. zvoneček			
3. chrastítko			
4. rolnička			

5. klíče			
----------	--	--	--

Schopnost rozpoznat zvuky zvířat 1 (lehčí)

	Zvládá samostatně	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1. haf haf (pes)			
2. mňau mňau (kočka)			
3. bú bú (kráva)			
4. bé bé (ovce)			
5. kokoko (slepice)			

Schopnost rozpoznat zvuky zvířat 2 (těžší)

	Zvládá samostatně	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1. ssss (had)			
2. brum brum (medvěd)			
3. kvak kvak (žába)			
4. pípípí (pták)			
5. kikirikí (kohout)			

Schopnost rozpoznat zvuky předmětů podle citoslovcí

	Zvládá samostatně	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1. tik ťak (hodiny)			
2. bim bam (zvon)			
3. cink cink (budík, hodiny, zvon)			
4. ťuk ťuk (klepání na dveře)			
5. brm brm (auto)			

Přečtení krátké pohádky

Porozumění příběhu	Částečné porozumění příběhu	Neporozumění příběhu

- poznámky (soustředěnost, pozornost,...):

SLUCHOVÁ PAMĚŤ

Opakování dvojslovných vět

	Zvládá samostatně	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1. Auto jede.			
2. Pes štěká.			
3. Maminka vaří.			
4. Maluji obrázek.			
5. Číst knížku.			

Opakování trojslovných vět

	Zvládá samostatně	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1. Tatínek je venku.			
2. Kočka má klubíčko.			
3. Vidím naši školku.			
4. Oběd byl dobrý.			
5. Mám červené tričko.			

Opakování tří spolu souvisejících slov

	Zvládá samostatně	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1. slepice, kohout, kuře			
2. lžíce, vidlička,			

nůž			
3. tričko, kalhoty, boty			
4. jablko, hruška, banán			
5. oči, uši, pusa			

Naučení se krátké básničky

Zvládá samostatně	Zvládá s dopomocí	Nezvládá

SLUCHOVÁ DIFERENCIACE

Schopnost rozlišit hlasitost řeči (šeptaná/hlasitá)

	Zvládá samostatně	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1. čepice (šeptané)			
2. hrneček (hlasité)			
3. postel (šeptané)			
4. čokoláda (šeptané)			
5. talíř (hlasité)			

Schopnost rozlišit krátké a dlouhé zvuky

Troubí autíčko krátce nebo dlouze?

	Zvládá samostatně	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1. tu			
2. tuuu			
3. tu			
4. tu			
5. tuuu			

ROZLIŠENÍ FIGURY A POZADÍ

Schopnost určit/pojmenovat zvuky přicházející z okolí

	Zvládá samostatně	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1. bouchnutí dveří			
2. cinkot hrníčku a lžice			
3. mačkání papíru			
4. klepání na okno			
5. tekoucí voda			

VNÍMÁNÍ RYTMU

Schopnost pohybovat se/tleskat do rytmu či jiným způsobem znázornit rytmus na předem vybranou píseň

Zvládá samostatně	Zvládá s dopomocí	Nezvládá

- poznámky:

Příloha č. 3 - Říkanka

Dobry den

Helena Vévodová

Dobry den, dobry den,
dneska máme krásny den.
Dobry den, dobry den,
dneska zlobit nebudem.

Zdroj:

VÉVODOVÁ, Helena. *Cvičení s říkankou pro malé děti*. Brno: Edika, 2022. ISBN 978-80-266-1713-6.

Příloha č. 4 - Pohádka a otázky k příběhu

O veliké řepě

Zasadil dědeček řepu. Na podzim byla veliká, preveliká. Dědeček tahal, tahal, ale řepa se nepohnula. Zavolal dědeček na pomoc babičku. Babička za dědečka, dědeček za řepu. Tahali, táhli, ale řepu nevytáhli. Zavolala babička vnučku Aničku. Anička za babičku, babička za dědečka, dědeček za řepu. Tahali, táhli, ale řepu nevytáhli. Zavolala Anička psa Oříška. A Oříšek za Aničku, Anička za babičku, babička za dědečka, dědeček za řepu. Tahali, táhli, ale řepu nevytáhli. Zavolal Oříšek kočku Micku. Micka za Oříška, Oříšek za Aničku, Anička za babičku, babička za dědečka, dědeček za řepu. Tahali, táhli, ale řepu nevytáhli. Zavolala Micka myšku. Myška za Micku, Micka za Oříška, Oříšek za Aničku, Anička za babičku, babička za dědečka, dědeček za řepu. Tahali, táhli - řepu vytáhli.

Otázky:

Co nemohli vytáhnout?

Pamatuješ si, kdo všechno pomáhal řepu vytáhnout?

Víš, jak se jmenoval pejsek?

Které zvířátko nakonec pomohlo řepu vytáhnout?

Zdroj:

DUDEK, Adolf. *Povídej pohádku*. Ostrava: Librex, 1997. ISBN 80-7228-183-6.